

Tom Lanoye

naar Gerard Walschap

CELIBAAT

Celibaat

Tom Lanoye
naar Gerard Walschap

André D'Hertenfeldt	bijgenaamd Het Heerken
Notaris D'Hertenfeldt	zijn vader
Madame D'Hertenfeldt	zijn moeder
Lucienke	zijn vriend
Majoor D'hertenfeldt	zijn nonkel
Tante Mouche	diens vrouw
Willy	diens zoon
Pastoor Claerebout	
Boer Van Den Heuvel	
Octavie	diens oudste dochter
Ursule	diens jongste dochter
Lucy	een oude Provençaalse vrouw

Een fotograaf / stervende soldaten.

Een centrale lichtkring.

Een tafel. Wat stoelen.

Een kooi met een kanarie, een kooi met een ekster.

Een pendule.

Een wasbekkentje.

Het toneel is in Vlaanderen en de Provence.

Eerste toneel

Het geslacht d'Hertenfeldt

Pastoor Claerebout

PASTOOR CLAEREBOUW

(zegt alles en iedereen met water uit het bekkentje)

De tijd dat hier geen d'Hertenfeldts regeerden,
in deze streken, deze straten, daar
heeft niemand onzer nog gedenken van.

(start de pendule)

Ze kochten grond na grond en nog eens grond,
en van het vrouwvolk dat ze woest besliepen
vergaten zij al 's andrennaags de naam.
En zo iemand de d'Hertenfeldts vermaande
dat het geluk, ook dat van hen, kon keren,
dan rochtelden ze op de vloer en sisten
dat hun geluk dat maar eens moest proberen.

Louis was tweeëntachtig op zijn sterfbed.
Een hoeve verder ging een meid van twintig
om hem tekeer lijk een zottin, dat schaap.
Want oud en grijs had hij haar nog verleid,
haar bloemig vlees doen sidderen en zweten
met het gerammel van zijn voos karkas.
Maar nu hij bezig met creperen was
liet hij haar vallen lijk een steen en lachte
de priester naast hem uit in diens gezicht.
Smeert gij uw Oliesel maar aan uw gat!
Hemel of hel, ik geloof daar niets van.
En het bezit dat hij ooit zelf geërfd had
lag vervierdubbeld rond zijn grijnzend lijk.
Zijn zoon, een Jean-Baptist, die schoon kon schrijven,
en rekenen nog beter – en wat heeft een mens
nog meer van doen, de rest is schadelijk
en slecht – enfin, dat is wat Jean-Baptist
er toch van dacht – wel uitgerekend deze ketter,
die alles haatte, stad en school en wetten,
die werd gezegend met een nest van zes
maar alle zes verlangden te studeren.
En hij, de patriarch, betaalde nors
voor het verraad van zijn begaafde kroost.
De een werd jezuieten-predikant,
de ander werd een officier in Kongo.
De derde stierf bij een studentedoop,
de dochter vond haar levend graf in 't klooster.
De vijfde werd notaris in de hoofstad.

De zesde, Alexander, daarentegen
ziet midden in zijn studies plots het licht.
In volle klas richt hij zich op en kijkt
naar al die dikke boeken in zijn bank,
naar al die lege blikken rondom hem.
Diezelfde avond nog staat hij al thuis,
hij kiest een paard en rijdt de ganse nacht,
naar alle hoeken van zijn landerijen.

De ouwe Jean-Baptist kwam weer tot leven
hij zag opnieuw een grote d'Hertenfeldt.
Zo vrij lijk water, sterk gelijk een storm,
die hielp in nood als het hem zelf ook loonde
maar tegenstanders graag hielp ruïneren.
Zo stapte Alexander over straat,
gelijk een zuil, hij groette iedereen,
pastoor of boer of burger, bij de naam.
Soo, Jef, Louis ... Een feit, een constatering.
Maar ieder groette terug met: D'Hertenfeldt.
Doch hoeveel vrouwen hij ook mocht bedriegen,
hij bleef verstoken van een nageslacht.
Dat stak de oude Jean-Baptist in stilte.
Hij leed en hoopte, leerde bijna bidden.
Tot op een schone avond Alexander
terugkomt van een vurig rendez-vous.
Hij jaagt het trekpaard van zijn sjeesken voort
en denkt, vlak voor de spoorwegovergang:
Als nu de trein van Leuven maar niet komt.
Dat was dan ook het laatste dat hij dacht.
De trein van Leuven pakt hem en verscheurt hem.
Hij had zijn zakken vol met hazelnootjes
en naast hem in het sjeesken lag zijn klak.
Hemzelf heeft men verzameld met een schup.
Zijn klak, met bloed en al plus rekening,
werd met de post verzonden naar de vader.
De hazelnootjes bleven blinkend liggen
tot zij gevonden werden door een rat.

De oude Jean-Baptist keek naar de klak
en ging gekleed gaan liggen op zijn bed.
Hij zuchtte eens en deed zijn ogen dicht.
Zo lag hij nog de week daarna, toen men
hem vond, gewaarschuwd door de eerste stank.

Dit alles moet gij weten zo ge wilt
begrijpen dat in d'Hertenfeldt André –
den enigen en bleeken erfgenaam
van de notaris uit het Brusselse –
de krachten en de kolossale driften
van een fameus geslacht verscholen gaan.

Gelijk een schone kop zich kan verstoppen
achter een mombakkes van stront en stro.
Al kan 't natuurlijk ook – dat weet ge nooit –
de lelijke kop zijn van een stommekloot.

Tweede toneel

De jeugd van André

André / notaris d'Hertenfeldt / madame d'Hertenfeldt / Lucienke

- ANDRE D'HERTENFELDT *(vrijwel steeds in de centrale lichtkring)* In de naam des vaders. Voor u knielt neer: uw zoon André. Hij heeft gezondigd, maar ge moet hem niets vergeven want niemand heeft hem ooit bezig gezien. Laat staan dat men het achter hem ooit zocht. Van kleins af aan. Vrienden had hij niet. Behalve het klein Lucienke, dat al even bleek en laf was lijk hijzelf, en dat hij in het geniep de duivel aandeed, gelijk de anderen dat openlijk deden met hem. Hoeveel hij ook zweeg, hij had behoefte aan hardheid en wreedheid. Hij moest kunnen haten. Schreien deed hij niet, en toen hij negen was, heeft hij zijn eigen parkiet uitgehongerd. Driemaal daags ging hij aan de meiden zaad en water vragen, dat hij listig wegwierp in 't wc. Toen zijn parkiet eindelijk dood lag in de rieten kooi, had hij een heimelijk en diep plezier. Men vroeg hem of het verlies van dat beestje, dat hij met zoveel liefde had verzorgd, hem dan niets deed. Jawel, zuchtte hij, de ogen neergeslagen, heel veel. En men bewonderde zijn gelijkmoedigheid en eerbiedigde zijn smart die echt was, kroop hij op de chaise longue en acteerde dat hij zelf verhongerde. Met zijn ogen naar zijn plafond lag hij te spelen met het beetje verbeelding dat hij van de natuur had meegekregen. Hij zag zich sterven, omringd door zijn schreiende familie, en dat verdriet maakte hem intens gelukkig. Maar zijn grootste plezier was als de buurvrouw op vakantie ging zonder haar honden mee te nemen. Ze werden opgesloten in de achterkeuken en lagen nachtenlang eindelijk en menselijk te janken. Pas als papa, in de kamer naast de zijne, uit bed sprong en nutteloos met zijn vuisten op de muren trommelde, was zijn triomf compleet. Hij lag de honden in het donker aan te moedigen. *(gejank van honden)* Nog. Nog!
- NOTARIS D'HERTENFELDT Hoort dat nu toch eens janken in die achterkeuken!
- ANDRE D'HERTENFELDT Nog. Nog!
- LUCIENKE André?
- MADAME D'HERTENFELDT Andreeke?
- NOTARIS D'HERTENFELDT Godverdomme. Stopt daarmee!
- ANDRE D'HERTENFELDT Nog. Harder.
- MADAME D'HERTENFELDT André, komt eens bij uw moeder.
- ANDRE D'HERTENFELDT Harder. Nog.
- LUCIENKE André. 't Is ik. Uw vriend Lucienke.
- MADAME D'HERTENFELDT Komt hier, zeg ik.
- NOTARIS D'HERTENFELDT Nu is 't genoeg. Stopt ermee!
- ANDRE D'HERTENFELDT Harder! Nog!
- LUCIENKE Haast u toch. Het is met mij gedaan.
- MADAME D'HERTENFELDT We moeten eens goed praten, ik en gij.

NOTARIS D'HERTENFELDT Stopt, zeg ik! Verdomme. (*gejank houdt op*)

LUCIENKE Ik ben zo blij dat ge gekomen zijt.

MADAME D'HERTENFELDT Andreeke?

NOTARIS D'HERTENFELDT (*steekt sigaar op*) André, laat Lucienke liggen waar hij ligt, uw moeder roept u.

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja, papa. Jaja, mama. Andreeke komt direct. (*gaat naar Lucien*)

MADAME D'HERTENFELDT Het is hard om dat te moeten zeggen,
maar ik ben de enige die hem kent gelijk hij werkelijk is, in 't echt.

LUCIENKE Gij zijt mijn enige vriend, André.

MADAME D'HERTENFELDT De zusterkens op school, die zijn zot op hem. Ieder jaar de prijs van goed gedrag.

NOTARIS D'HERTENFELDT De prijs van 't groot verstand kunnen ze hem moeilijk geven, soyons réalistes.

LUCIENKE Gij hebt mij geholpen, gij stond altijd klaar.

MADAME D'HERTENFELDT Al van toen hij zo hoog was ...
Hij trok zich met opzet los en liep dwars de boulevard over,
juist maar om mij te horen roepen in mijn angst.

LUCIENKE Weet ge nog, dat iemand mijn schoonste knickers had kapotgeslagen?
En de bladen van mijn schrift had volgesmeerd met inkt en rochels?

NOTARIS D'HERTENFELDT Gij ziet spoken, gij.

LUCIENKE Gij alleen hielpt mij zoeken naar de dader, al hebben we hem nooit gevonden.
Weet ge 't nog, André?

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja.

MADAME D'HERTENFELDT Verleden zomer had hij een katje vastgebonden,
waar hij naar smeed met stenen en met flessen. Ge had zijn gezicht moeten zien.
Hij lachte. Gelijk hij lacht op dit moment.

NOTARIS D'HERTENFELDT Enfin, gij overdrijft.

LUCIENKE Een onnozele appendiciet, maar de draden zijn gelost. Alles brandt van binnen.
Hier, voelt eens met uw hand.

MADAME D'HERTENFELDT Wanneer is hij nog eens van zichzelf naar u gekomen?
Wanneer heeft hij voor 't laatst naar u gevraagd?

NOTARIS D'HERTENFELDT Du calme.

LUCIENKE Ai. Voorzichtig. Au ...

MADAME D'HERTENFELDT Mij wil hij nog niet kussen of omhelzen. Lig ik ziek in mijn kamer,
dan doet hij drie keer of hij op bezoek komt, hij stapt met lompe stappen tot vlak voor de
deur en houdt dan halt. Zonder te kloppen. Dan sluipt hij weer in alle stilte weg.
En ik lag daar. Op apegapen.
Terwijl alles wat ik van hem verlang, één vriendelijk woordje is.

NOTARIS D'HERTENFELDT Is dat waar, André?

ANDRE D'HERTENFELDT Wat zegt de dokter?

NOTARIS D'HERTENFELDT André!

LUCIENKE Ik hoorde hem fezelen tegen mijn vader.

NOTARIS D'HERTENFELDT Hierkomen, zeg ik. Luisteren naar uw vader.

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja.

LUCIENKE En ik hoorde mijn moeder snikken op de gang.

NOTARIS D'HERTENFELDT Ge gaat nu komen, zeg ik.

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja.

NOTARIS D'HERTENFELDT Ja, papa! *(stilte)* Uw moeder heeft u iets te vragen.

ANDRE D'HERTENFELDT Ja, moeder?

MADAME D'HERTENFELDT Andreeke ... Ge weet dat het met uw moeke niet al te best gaat.
Dat weet ge toch?

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja.

MADAME D'HERTENFELDT En ge weet ook, dat uw moeke u heel graag ziet. Maar als ze moest weten, Andreeke, dat gij haar niet graag ziet? Dan was ze liever dood. Dus zegt het, mijn zoeteke. 'Ik zie u graag'. Dis-le moi. Een enkele keer. 'Ik heb u lief.'

NOTARIS D'HERTENFELDT Kom jongen. We hebben allemaal onze plichten in het leven.

MADAME D'HERTENFELDT 'Ik heb u lief.'

LUCIENKE Gij zijt mijn vriend, de enige.

MADAME D'HERTENFELDT 'Ik zie u graag.'

ANDRE D'HERTENFELDT *(stilte)* 't Zal niet gaan. Hij wil niet. *(gaat terug naar Lucien)*

MADAME D'HERTENFELDT Qu'est-ce que je t'ai dit?

NOTARIS D'HERTENFELDT André! Komt terug, zeg ik!

LUCIENKE Het is alsof ze met een mes draaien in mijn buik.

MADAME D'HERTENFELDT Ik maak mij over hem ongerust.

LUCIENKE Waarom doet het zo'n pijn? Waarom?
(een zakje meel wordt over zijn gezicht kapotgescheurd)

MADAME D'HERTENFELDT Kijkt naar hem! Hoe er, achte die bedeesde glimlach en dat vergiet van sproeten, twee wensen in hem vechten. Eén dat Lucienke huilend mocht kapotgaan, en één veel zwakkere, dat hij een beetje mocht genezen.

NOTARIS D'HERTENFELDT Veel valt er niet te wensen, de sukkelaar is dood.

ANDRE D'HERTENFELDT Natuurlijk. Het was voldoende dat André, al was het voor een deel, verhoopte dat zijn vriend behouden bleef, om die met nog meer spoed te doen kreveren.

MADAME D'HERTENFELDT Nu hoort ge het zelf! Mijn God, hij is zo verbitterd, zo heimelijk en wreed.

NOTARIS D'HERTENFELDT Maakt er ineens een dief van of een inbreker, een moordenaar, de kapitein van een smokkelbende. De waarheid is veel simpeler. Hij is lijk lood, zo dom.

MADAME D'HERTENFELDT Hij houdt zich van de domme. Maar hij heeft alles in het oog. Hij geeft mij meer dan eens het gevoel dat hij in mij de moeder niet meer ziet en des te meer de vrouw in mij misprijst.

NOTARIS D'HERTENFELDT Wat bedoelt ge daar mee?

MADAME D'HERTENFELDT Dat hij het weet. Van de verwijdering tussen u en mij, hij scheidt daar zijn genoegen in.

NOTARIS D'HERTENFELDT Ik had het kunnen weten. Vrouwenpraat. Hoe kan een kind attent zijn op zulke verhoudingen en er de betekenis van snappen? En daarmee geraffineerd zijn eigen moeder tergen? Ik zal het u bewijzen. Andreeke, komt eens hier.

ANDRE D'HERTENFELDT Ja, papa.

NOTARIS D'HERTENFELDT Zegt mij eens, Andreeke, is uw moeke de laatste tijd soms lastig tegen u geweest? Als dat zo is, dan moet ge haar dat vergeven, ze was een beetje, een beetje ongesteld, ziet ge? Wel? Is ze lastig tegen u geweest?

ANDRE D'HERTENFELDT Nee, papa.

NOTARIS D'HERTENFELDT Ook niet een heel klein beetje? Af en toe?

ANDRE D'HERTENFELDT Nee, papa.

NOTARIS D'HERTENFELDT Weet ge het zeker?

ANDRE D'HERTENFELDT Ja, papa.

NOTARIS D'HERTENFELDT Welk ander bewijs wilt ge van zijn dwaze engelachtigheid?

MADAME D'HERTENFELDT Hoezo?

NOTARIS D'HERTENFELDT Als gij zo zeker zijt van uw verwijt, hebt ge hem daar ongetwijfeld over aangepakt. Nee? Is er niet al meer dan eens een botsingske geweest? Maar zie, dat dutske neemt het voor u op. Uw grote complotteur, uw bandiet. Hij neemt zijn zieke moeke in bescherming.

MADAME D'HERTENFELDT Hij doet het erom.

NOTARIS D'HERTENFELDT Dat is het laatste woord dat ik over die affaire wil horen. Laat die jongen met rust. En gij André, ontziet uw moeder zoveel mogelijk. En doet op school wat meer uw best, ja? Ge zijt niet het grootste licht, dat weten we allemaal. Maar ge zijt des te braver, daar dank ik de hemel op mijn blote knieën voor. Capaciteiten hebt gij niet nodig. Die zijn besteed aan armer jongens, die kunnen dat gebruiken. Gij hebt de zekerheid van mijn notariaat. Na het college gaat ge naar de universiteit – ik mag er niet aan denken wat dat weer gaat kosten, ieder jaar een keer of drie herdoen, maar soit, als een schutter maar genoeg pijlen schiet, dan treft hij ooit wel eens de roos, ja? Ge kunt gaan. Va jouer dans le jardin.

ANDRE D'HERTENFELDT (*stille*) Moeke? Hij wil niet. Hij wil niet naar die universiteit. Hij haat studeren, moeke. Hij haat zijn college en zijn makkers en altijd weer die proclamatietekst: Behaalde niet de helft van de punten, Andreeke d'Hertenfeldt. Hij wil de rijkdom en positie van papa niet. Een stuk grond. Dat wil hij. Een wijd en uitgestrekt bezit. Een huis midden op een grote eigendom, een hoge wal

daarrond, met maar één brug en maar één poort.
Hij wil de vogels neerschieten die op zijn bomen durven zitten,
en rondrijden op een formidabel schoon en machtig paard.
'Ik heb u lief, moeke.'
Hij wil niet naar die universiteit.

MADAME D'HERTENFELDT Ik weet niet ...

ANDRE D'HERTENFELDT 'Ik zie u graag.' Helpt hem. Hij ziet u toch zo graag.

MADAME D'HERTENFELDT Laat mij eventjes met hem alleen ... Papa! Papa, vite, ik kan geen adem niet meer halen!

NOTARIS D'HERTENFELDT Moeke, nee ... Zegt dat het niet waar is.

MADAME D'HERTENFELDT Toch wel. Het is met mij gedaan. Maar ik wil dat ge mij nog één ding belooft.
Ge moogt ons kind niet verplichten tot universitaire studies.

NOTARIS D'HERTENFELDT Maar wat ...

MADAME D'HERTENFELDT Vraagt mij niet waarom. Ik wil het niet horen. Het is alles dat ik u vraag.
Zweert het, zweert het op de naam van god.

NOTARIS D'HERTENFELDT Maar mijn beste kind ...

MADAME D'HERTENFELDT Je vais mourir. Promets-le vite. Promets-le moi. Je n'en peux plus.
Vite! Je t'en supplie.

NOTARIS D'HERTENFELDT Ik beloof het.

MADAME D'HERTENFELDT Merci, mon cher mari. Merci. *(zakje meel over haar gezicht)*

ANDRE D'HERTENFELDT *(stilte)* Zo. Hij gaat niet naar die universiteit. Dat hebt gij haar beloofd.

NOTARIS D'HERTENFELDT Tussen haar begrafenis en de tijd dat gij naar Leuven gaat, verlopen er ettelijke maanden.
Tijd genoeg om de herinnering aan een sterfbed wat te doen vervagen.
Er zijn zaken die men niet sentimenteel mag bezien. Met sentiment komt ge niet ver,
laat u dat van een notaris gezegd zijn. Diezelfde die u zegt: Ge gaat naar Leuven.
Op kot bij uw nonkel majoor, die uit de Kongo teruggekomen is met malaria in de hoogste
graad, een verse vrouw en een rotbedorven zoon. Hebt ge het gehoord?
(legt de sigaar terzijde) Bon, dan is het nu mijn toer. Waar is mijn zakske meel?
Voor iedereen hetzelfde. Heden mosselen, morgen gij! Dat is een mop, André.
Heden verse mosselen, en: Heden ik, morgen gij. Een contaminatie. Verstaat ge?
(stilte) Ge zult het wel verstaan als 't zo ver is.
(scheurt het zakje meel open boven zijn gezicht – stilte)
Ik moet zeggen, een stevige portie zou er wel ingaan. Mosselen, bedoel ik. Met friet.
Maar ja, ik mag niet. Dat vind ik het ergste, als ge na een hartinfarct het ongeluk
hebt van nog een tijd te blijven leven. Dat dieet. Wat al moeite,
om vijftien kilo minder vuil in mijn kist. Ziet mij hier liggen. Een blaas die wind lost.
Meer ben ik niet geweest. *(stilte)*

ANDRE D'HERTENFELDT *(steelt de sigaar)* Miljaardedomme! Hij zegt: Foert, zegt hij! Foert!
Debielen van hier tot ginder. Hij laat zich niet kloten. Dikke loezen, vette ballen.
Gij stommerik, te lomp om t'helpen donderen. Kemel, kalf. Mottige os.
Wat is uw vader misschien, een patekensbakker van den boerenbuiten?
Een trekpaard van de strontkar? Uw moeder heeft vis gebakken met haar snee.
Hij schijt op u. Ge doet hem spouwen. Foert!

(De doden wassen hun gezicht met water uit het bekkentje)

Derde toneel

Tante Mouche

André / Tante Mouche / Majoor d'Hertenfeldt / Willy

ANDRE D'HERTENFELDT Tante?

TANTE MOUCHE *(in peignoir)* André?

ANDRE D'HERTENFELDT Ge had gevraagd of André geen sigaretten had voor u.

TANTE MOUCHE Wat zegt ge?

ANDRE D'HERTENFELDT Ge had gevraagd of André geen sigaretten had voor u.

TANTE MOUCHE En ge had er geen.

ANDRE D'HERTENFELDT Hij is er voor u gaan kopen.

TANTE MOUCHE In plaats van naar de les te gaan?

ANDRE D'HERTENFELDT Het was toch maar Privaatrecht.

TANTE MOUCHE Neemt die prof geen absenties?

ANDRE D'HERTENFELDT Het is voor u, tante Mouche.

TANTE MOUCHE Allez dan. *(neemt het pakje, peignoir valt open)* Oei. Een ongelukske. Pardon.

ANDRE D'HERTENFELDT Het spijt hem, tante. Pardon.

TANTE MOUCHE Dat zijn van de duurste. Waar heb ik dat nu aan verdiend?
Mag er wel iemand weten dat gij zulke rijke geschenken geeft?
Aan een getrouwde vrouw? Met wie ge in feite onder één dak leeft?

ANDRE D'HERTENFELDT Nee! Nee, niemand mag het weten.

TANTE MOUCHE Stoutelik. *(tikt hem op de wang)* Maar ge gloeit helemaal. Ge zweet.
En ge kijkt zo ongelukkig?
Toch niet omdat ik hier zo sta en u bedank voor uw schoon cadeau?
(streelt over de kale plek in zijn haar) Of wilt ge priester worden misschien?

ANDRE D'HERTENFELDT Een priester, zó ziet zij hem dus. Hij wist het.

TANTE MOUCHE Wat zegt ge, André?

ANDRE D'HERTENFELDT Een priester, nee, dat niet, neenee, madam.

TANTE MOUCHE Noemt mij toch Mouche. Of liever nee, ik ben uw tante. *(stilte)* Heel, heel erg bedankt.
Voor de sigaretten. *(stilte)* Ik zal zeggen dat ik ze zelf gekocht heb. *(stilte)*
Ge weet hoe hij is, uw nonkel. *(stilte)* In de Kongo is alles anders. Donker, heet.
En gewelddadig. Een weduwe van mijn leeftijd is zwak,
als een majoor weduwnaar haar daar de kans geeft.
Maar zwakheid is geen liefde. *(stilte)*
Verstaat ge, André? *(stilte)* Wat zegt ge?

ANDRE D'HERTENFELDT Niets, tante. Niets.

TANTE MOUCHE *(stilte)* Studeert intussen toch maar wat in uw privaatrecht. Dat ge niet al uw tijd verliest met te luisteren naar mijn gezever.

ANDRE D'HERTENFELDT Haar gezever? Wat wil ze hem doen zeggen? Hij kan haar toch moeilijk gelijk geven?

TANTE MOUCHE Ginder had hij zijn boys om tegen te roepen en orders aan te geven. Hier heeft hij mij. Of Willy, de jongen. Veel vrienden maken we niet bij. *(stilte)*
Toen we na weken eindelijk van de Kongoboot stapten, wilde ik gaan winkelen, op de Meir. Maar het eerste dat hij kocht was een auto.
Het eerste dat hij overreed een kind. *(stilte)*
Daarna ben ik zo niet meer mee op stap geweest. *(stilte)*
En dus lig ik hier maar. In mijn luie zetel. *(stilte)*
En ik verveel mij.

ANDRE D'HERTENFELDT Hij verveelt haar. Hij wist het.

TANTE MOUCHE Ik slaap tot elf uur, ik lees wat. *(stilte)* Ik babbel wat. *(stilte)* Wat zijt gij aan het lezen?

ANDRE D'HERTENFELDT Niets speciaals.

TANTE MOUCHE Wilt ge het mij niet zeggen? *(stilte)* Is het iets onfatsoenlijks?

ANDRE D'HERTENFELDT Neenee. Dat zeker niet.

TANTE MOUCHE Ge moet zo zenuwachtig niet zijn. Ge hebt een heel sympathiek karakter

ANDRE D'HERTENFELDT Dat zeggen ze van een hond.

TANTE MOUCHE Ge zult in uw leven vele vrienden maken. Ge moet niet zuchten, ge moet kalm zijn.

ANDRE D'HERTENFELDT Ze lacht hem uit. Zijn lelijk gezicht, zijn walgelijke handen.

TANTE MOUCHE Ge zijt een heel vriendelijke jongen. In de omgang.

ANDRE D'HERTENFELDT Ze kan hem, door hem te slaan, niet meer pijnigen dan door hem zo te strelen en te vleien.

TANTE MOUCHE *(stilte)* Werkt maar rustig voort. Ik ga mijn horoscoop wat lezen. Als het u tenminste niet stoort, dat ik hier blijf zitten?

ANDRE D'HERTENFELDT Welk antwoord wil ze, ja of nee?

TANTE MOUCHE Ik stoort echt niet?

ANDRE D'HERTENFELDT Neenee, tante. Nee.

TANTE MOUCHE *(stilte)* Vijf vertikaal. Tien letters. Piège pour pendre les animaux nuisibles ... Weet gij het, André? Piège pour prendre les animaux nuisibles?

ANDRE D'HERTENFELDT Wat voor subtiel verwijt is dit nu weer?

TANTE MOUCHE Un traquenard!

ANDRE D'HERTENFELDT Als ze het weet, waarom vraagt ze het dan?

TANTE MOUCHE Is dat het niet?

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja, tante, un traquenard.

TANTE MOUCHE Dat bewonder ik nu zo in een man. Zijn culturele bagage.

MAJOOR D'HERTENFELDT (*rookt sigaar*) Mouche! Waar blijft ons eten? Het is al twaalven.

WILLY (*kust zijn stiefmoeder op de mond*) Bonjour, maman. Alles goed?

TANTE MOUCHE Dat gaat wel, Willy. Bedankt van het te vragen.

MAJOOR D'HERTENFELDT Nog altijd in peignoir, Mouche? Heimwee naar de hete landen? Waarom loopt ze niet ineens in haar bloot gat rond.

WILLY Papa!

MAJOOR D'HERTENFELDT Ik draag mijn uniform, uw stiefmoeder dat van haar. Ieder zijn beroep.

WILLY Maar enfin, papa!

MAJOOR D'HERTENFELDT Willy, les femmes, c'est bon pour la nuit, mais mauvais pour l'amitié. Gij en ik, we mogen mekaar jarenlang amper zien, we blijven gezworen maten. Maar we zijn hier nog niet goed binnen of lap, we zijn aan het discuteren.

WILLY Wat bedoelt ge daar mee?

MAJOOR D'HERTENFELDT De jezuïet is hier ook? Zet u bij, jongen. Vindt ge dat nu ook niet, Andreeke? Gij, als man van de wereld. Als volle vent, zal ik maar zeggen.

WILLY De Don Juan van onze wijk.

MAJOOR D'HERTENFELDT Vindt ge dat ook niet, beste vriend?

ANDRE D'HERTENFELDT Wat?

MAJOOR D'HERTENFELDT Dat de vrouw, iedere vrouw, even onberekenbaar als ontoerekenbaar is.

WILLY Hij kan het weten.

TANTE MOUCHE (*brengt de soep*) Willy, ik wil niet dat ge die jongen pest. Geeft de borden door.

MAJOOR D'HERTENFELDT Dat is toch een ongelooflijk toeval, vindt ge ook niet, Mouche? Het is weken geleden dat ik het kroost van mijn broer gezien heb. Het zit in de les, het blijft hangen in de bibliotheek, het gaat vroeg slapen, het moet naar een cantus ... Maar ik kom binnen als gij alleen thuis zijt en het zit met u in dezelfde kamer.

TANTE MOUCHE Nog een lepel erbij, Willy?

WILLY Neenee, maman, ça va.

MAJOOR D'HERTENFELDT A propos, hebt gij normaal gezien geen les op dit moment? Ik meen mij goed te herinneren dat gij de voorgaande weken ...

TANTE MOUCHE André voelde zich niet al te best. Hij bleef liever thuis was studeren.

MAJOOR D'HERTENFELDT Zo? Het manneke is ziek? Daar kan ik van meespreken. Ik heb ook malaria. Of heeft het iets anders? Beri-beri?

WILLY Zwartwaterkoorts?

TANTE MOUCHE Kunnen we beginnen eten, alstublieft? (*stilte*) Dank u.

MAJOOR D'HERTENFELDT Nom de tonnerre, hoe is dat toch mogelijk?
 Dat kan nog geen lepel normaal aan zijn mond zetten. *(tegen Willy)*
 Sinds dat hij hier is, moeten we dubbel zoveel soep maken.
 De helft ligt iedere keer op het tapijt.
 Binnenkort kunnen we ineens daar de soep van trekken.

TANTE MOUCHE *(veegt vlek weg met haar servet)*
 Al die bagarre voor één soepvermicelleken op die jongen zijn plastron.

MAJOOR D'HERTENFELDT *(André slikt luid bij elke slok)* Hoe doet hij het, hé? En zo hard, nota bene.
 In de kadettenschool heb ik iemand gekend die dat ook kon.
 Die heeft er een maagbreuk aan overgehouden. *(André morst weer)*
 Nu is het gedaan, j'en ai plein le dos! *(bindt André het servet voor als bij een zuigeling)*

TANTE MOUCHE Laat dat! Onbeschofteriken moeten maar in de keuken gaan eten.

MAJOOR D'HERTENFELDT Gij verdedigt de jongeheer nogal.

TANTE MOUCHE Ik verdedig niets, behalve mijn recht om aan tafel te zitten
 met een man die zijn fatsoen kan houden.

MAJOOR D'HERTENFELDT Fatsoen houden, madam, wie houdt hier nom de tonnerre haar fatsoen niet?

WILLY Papa!

MAJOOR D'HERTENFELDT Er zijn er hier mij dunkt die over uw fatsoen meer kunnen vertellen dan uw eigen man.

WILLY Hola, papa! In de Kongo maakt ge een regiment inboorlingen uit zoveel als ge wilt,
 maar hier hebben we respect voor dames!

MAJOOR D'HERTENFELDT Dames! Waar is hier de dame? *(Mouche grient theatraal)*

WILLY Ça suffit, geen woord meer, pa!

MAJOOR D'HERTENFELDT Ah, c'est comme ça?

WILLY Ja. Het is comme ça.

MAJOOR D'HERTENFELDT *(brult)* Dan is het comme ça! *(iedereen stuift weg)* Dan is het comme ça!

TANTE MOUCHE *(lange stilte)* Waar is André?

WILLY Het is niet waar ... Ziet hem staan!

MAJOOR D'HERTENFELDT Met de ezelsoren van zijn bavetje. *(ze lachen)*

WILLY Nee? ... Hij heeft verdomme in zijn broek gepist!

TANTE MOUCHE *(lacht mee)* Maar Andreeke ...

MAJOOR D'HERTENFELDT Trekt maar rap wat proper kleren aan, gij.
 En past op van ons tapijt, daar hebt ge al genoeg van alles op gemorst.

WILLY Hij heeft godverdomme in zijn broek gepist! *(beiden af)*

TANTE MOUCHE *(verbijt haar lach)* Allez kom, André. Laat mij u helpen.
(ontdoet hem van servet) Trekt het u niet aan.

ANDRE D'HERTENFELDT Ze heeft meegelachen. Ze lacht hem uit.

TANTE MOUCHE Hij is zo schattig, onbeholpen. Kom, doet uw broek uit.

ANDRE D'HERTENFELDT Nu pas begrijpt hij haar toeleg. Zij heeft heel die cinema in gang gezet, ze heeft háár servet gegeven.

TANTE MOUCHE Voorzichtig, ik zal u helpen. Hij is zo fijnbesnaard, brutaliteit maakt hem van slag.

ANDRE D'HERTENFELDT Haar belangstelling komedie, haar attenties komedie. Alles vals.

TANTE MOUCHE Ik zal ik uw schoenen losknopen, wacht. (*knielt*) Hoe kan ik doordringen, ik, door een muur van zo veel onschuld?

ANDRE D'HERTENFELDT Eén nekslag en het is gedaan met dat ellendig wijf.

TANTE MOUCHE Heft uw rechtersvoet eens op, ja zo. Hoe zou het zijn als ik hem in mijn armen nam? Hoe zou het smaken hem te kussen op zijn mond?

ANDRE D'HERTENFELDT Nu pas weet hij in welke diepten hij veroordeeld is een rol te spelen. Ze dwingt hem telkens om de nar te zijn, de zot van het geval.

TANTE MOUCHE Uw linker nu. Rustig, jongen. Ik moet het van me afzetten, het kan niet, het mag niet. Ik moet maar blijven denken hoe lelijk hij toch wel is.

ANDRE D'HERTENFELDT Hoer, slons, teef, die woorden doen hem pijn maar smaken tegelijk zo zoet, zo scherp lijk de gedachten aan haar kruis of het kussen van haar blote tepels, hij zou haar moeten slaan en schoppen tot ze flauwvalt.

TANTE MOUCHE Ik ga uw broek bij de was leggen, André, daarna ga ik naar mijn kamer. Trekt gij de rest uit. Alles. En komt dan ook, hier kan men binnenkijken vanop de rijweg, nee, niets zeggen, niets vragen, komt gewoon, maar u niet wassen, verstaat ge, komt zo. Komt zo. (*naar haar kamer*)

ANDRE D'HERTENFELDT (*lange stilte*) Is dit het toppunt nu van haar complot?

TANTE MOUCHE Goed zo. Laat me wachten. Laat me smachten. Dat doet elke goede minnaar. Hij heeft talent.

ANDRE D'HERTENFELDT Wie loert op haar bevel reeds door het sleutelgat van haar kamer? Wie betrapt hem als hij nog maar aan haar voeteinde staat?

TANTE MOUCHE (*trekt peignoir uit*) Nu zal hij binnenkomen. Nu.

ANDRE D'HERTENFELDT Hoe dom is hij, dat hij niet ziet welke de strikken zijn die zij hem spant.

TANTE MOUCHE Nu zal hij weten wat een vrouw is. Dankzij mij. Vooruit. Nu.

*(lange stilte; ze slaat haar peignoir weer om,
haalt alle sigaretten uit het doosje dat ze van hem heeft gekregen, breekt ze doormidden)*

Vierde toneel

De gezusters Van den Heuvel

Ursule / Octavie

(Ze helpen elkaar met het opmaken van hun haar; overdreven onberispelijke coupe; hooggesloten kleding)

- OCTAVIE Ze zeggen dat hij er aan de universiteit niets van gebakken heeft.
- URSULE Een diploma; dat wil niets zeggen ...
- OCTAVIE *(valt haar in de rede)* ... dat zegt niets, dat weet ik. Hoe groter geest, hoe groter beest. En hij heeft geen diploma's nodig. Alle stielmannen van uren in het rond zijn al voor hem aan het werken in zijn villa. Nieuwe sloten, nieuwe muur, heel de boel twee couchen verf, zo zal hij rap door zijn erfenis zitten.
- URSULE Ge kent die jongen nog niet en ge zit al op zijn kap ...
- OCTAVIE ... en ik heb al commentaar. Wat wilt ge? Die jongen, die jongen ... De meesten van zijn leeftijd zijn goed en wel getrouwd, gelijk het past.
- URSULE Dat zeggen ze ook van ons getweeën ...
- OCTAVIE Van ons? Wie zegt dat? Wie?
- URSULE De bakker, de beenhouwer, de voetbalploeg en de fanfare.
- OCTAVIE Dat er dat eens één probeert als ik het hoor. Gij en ik, dat is iets anders, wij wachten alle twee op onze Thuur, hij is de oudste, hij moet eerst. Ten anderen, wie gaat er zorgen voor ons vader?
- URSULE Hij zou een meid in dienst kunnen nemen ...
- OCTAVIE ... een meid in dienst nemen, dat heeft hij al gedaan. Ze heet Elza en wat ik van haar allemaal al gehoord heb, dat durf ik niet navertellen.
- URSULE Hij niet. Onze pa zou een meid in dienst kunnen ...
- OCTAVIE Onze pa, een meid? Doe ik ons werk niet goed misschien? Niets zo proper lijk eigen volk, een meid is niets dan vodden, kijkt maar naar die van hem. De dochter van een schoenenfabrikant die zijn fortuin aan het vergooien is met één van twintig uit een kotje, ja, serieus. Die zo lang op haar poot heeft gespeeld tot de schoenenfabrikant zijn Elza met haar klieken en haar klakken buiten heeft gesmeten. Niet dat dat iets zegt over dat schaap.
- URSULE Intussen zegt gij het toch maar over haar ...
- OCTAVIE Intussen is het maar zo, voilà. En voor twintig jaar is haar grootvader in Vilvoorde opgevist uit de vaart.
- URSULE Allez. *(korte stilte)* In Vilvoorde.
- OCTAVIE *(stilte)* Geen frank op zak en zijn polsen overgesneden. Hij dreef al boven en er was al aan gegeten. *(stilte)*
- URSULE Het is een manier om de begraafing uit te sparen. *(stilte)*

OCTAVIE Het is triestig voor dat kind, akkoord, maar bij mij kwam ze niet over de vloer. (*stilte*)

URSULE Misschien heeft hij haar daarom ...

OCTAVIE ... heeft hij haar daarom geëngageerd?
Hoe bedoelt ge, omdat ik ze niet over de vloer wil?

URSULE Maar nee. Om dat arm kind van straat ...

OCTAVIE ... om die sloor te helpen? Dat soort helpen ken ik, het is een d'Hertenfeldt, dan weet ge toch genoeg.

URSULE Die mens kan dat toch doen om goed ...

OCTAVIE ... doen om goed te doen? Een man alleen die goed doet, waar gaan we dat schrijven.

URSULE Hij heeft wel aan een koppel dat op trouwen stond een dubbel bed cadeau gegeven. (*stilte*) Dat heb ik gehoord van een van zijn verhuizers.

OCTAVIE (*stilte*) Daar hebt ge mij niets van verteld. Wanneer was dat?

URSULE (*stilte*) Die verhuizer reed voorbij en vroeg om een glas water.

OCTAVIE En gij hebt hem dat gegeven?

URSULE Ik heb hem een ferme druppel bovenop gegeven ...

OCTAVIE ... toch geen druppel bovenop gegeven? Ursule! ...

URSULE ...Octavie! Die mens had heel de dag gewerkt. Zware oude meubelen, zei hij. Eik, mahonie, notelaar ...

OCTAVIE (*stilte*) Die notaris moet nogal een kot gehad hebben, in dat Brussel.

URSULE Kosten met zilver en kristal, damasten gordijnen. Het ziet er mij een man uit van de wereld ...

OCTAVIE ... een man met stijl en goede smaak? Eerst zien en dan geloven.

URSULE Hoe dat gij niet beschaamd zijt ...

OCTAVIE ...Hoe dat ik dat durf? Ursule, gij vreest de mannen veel te veel. Ge kijkt naar hen op.

URSULE En gij misprijst ze, ge zult nog worden lijk tante Trees van Cobbezele. (*stilte*) Het spijt me.

OCTAVIE (*stilte*) Neenee, ge hebt gelijk. Ik kan toch niet tot op het einde van mijn dagen blijven zorgen voor onze pa en onze Thuur? Onze pa, tot daar. Maar Thuur ... Dat hij zich maar eens een vrouw zoekt, hij zal dan wel weten hoeveel patiëntie ik met hem gehad heb al die jaren. Octavie, waar ligt mijn zondags hemd. Octavie, mijn colknoppeke. Octavie, knoopt die plastron eens. Zijn vrouw zal hem wel leren Octavieën. En dat hij haar dan maar verwijt, met dingen lijk tante Trees van Cobbezele.

URSULE Ik had dat niet mogen zeggen. Serieus. Dat had ik nu eens niet mogen zeggen, zie.

Vijfde toneel

De blijde intrede van Het Heerken

André / Ursule / Octavie / pastoor Claerebout / boer Van den Heuvel

*Octavie, pastoor Claerebout / met kanariekooi /
en boer Van den Heuvel / in rolstoel en met kooi waarin een ekste /
kijken gedrieën vol verwachting uit; Ursule blijft afzijdig / fanfare*

- PASTOOR CLAEREBOUT En toen kwam eindelijk die grote dag waarop, na jaren van afwezigheid, in onze streek opnieuw een d'Hertenfeldt de sporen van zijn stamvader kwam drukken. *(steekt sigaar op)*
- OCTAVIE Wij hadden, na de dood van Jean-Baptist, te veel van onze pluimen moeten laten. Wij konden onze draai lijk niet meer vinden.
- PASTOOR CLAEREBOUT Maar dra wordt onze streek opnieuw geboren, de schulden uit 't verleden zijn gedelgd. De zonden die wij pleegden zijn vergeten, de schade die wij leden is hersteld. Want straks komt hij, te voet, van aan de statie, de laatste van de grote d'Hertenfeldts.
- OCTAVIE Zijn kot is klaar, het blinkt lijk een kasteel, zijn tafel staat vol zilver en kristal.
- PASTOOR CLAEREBOUT Zijn eten is bereid, zijn bed gespreid, er staat voor hem een paard klaar in de stal.
- BOER VAN DEN HEUVEL Ursule! Ursuleke! Waar zijt ge toch?
- OCTAVIE: Sssjt! Rustig, pake, stil. Hij komt direct!
- PASTOOR CLAEREBOUT Wij staan op 't punt iets machtigs te beleven. Het oud geslacht maakt hier zijn nieuw'entree. *(ze kijken uit)*
- ANDRE D'HERTENFELDT *(op van andere kant; leest een krant)* Fabriek in brand gestoken. Weeral in dezelfde streek, vier doden. In heel het land twee moorden maar. Eén een lustmoord. 'Na de slachtparij bedreven zij de liefde.' *(dromerig)* Na de slachtpartij ... bedreven zij ... de liefde ... De goede naam van een minister besmeurd in een schandaal. Een rechter met een minderjarig kind. *(sluit de krant)* De mensen kunnen hem niet slecht genoeg zijn. *(passeert het viertal, stopt, kijkt mee uit)*
- PASTOOR CLAEREBOUT Mijnheer? Ik heb nog niet de eer gehad, geloof ik, van u te morgen tegenkomen. Mijn naam is Claerebout, ik ben pastoor. En wie, mijn beste, wie of wat bent u?
- ANDRE D'HERTENFELDT Hij is gewoon ... Te voet ... Op weg naar ginder... En ook, pastoor ... Verrast ... Met uw begroeting ... Hij dankt u ... Allemaal ... Très enchanté ... En wat zijn naam betreft, welnu, 't zit zo ... Men noemt hem sinds zijn doopsel al André.

PASTOOR CLAEREBOUW Akkoord, dat is goed mogelijk, mijn beste,
 maar wat is uw bedoeling, wat uw plan?
 Als hier een onbekende wil verblijven
 dan hebben wij het recht zijn doel te kennen.

ANDRE D'HERTENFELDT Natuurlijk ... Zeker ... Duizendmaal excuus.
 Hij heeft uw vraag ... Totaal verkeerd ... Beantwoord.
 Het is zijn plan van hier ... Voorgoed te blijven ...
 Omdat hij hier ... Een eigen villa heeft ...
 Daarginder ... Bij de spoorweg. (*stilte*) Die naar Leuven.

PASTOOR CLAEREBOUW Maar dan zijt gij de nieuwe d'Hertenfeldt!
 Ge moet mij excuseren, cher ami.
 Ik had dat achter u zo niet gezocht.
 Ge hadt mij dat van eerstaf moeten zeggen.

ANDRE D'HERTENFELDT 't Is niets ... Het kan de beste overkomen.

OCTAVIE Bonjour, mijnheer, mijn naam is Octavie.

PASTOOR CLAEREBOUW Neenee, ik sta bij u in 't krijt, André – zo mag ik u toch noemen, niet? André?

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja, pastoor. Of is het: Claerebout?

PASTOOR CLAEREBOUW Ze noemen mij hier: Pastoor Claerebout.
 Het is wat lang, maar daarom niet verkeerd.
 Maar soit, ik weet het met u goedgemaakt
 indien gij mij de eer bewijzen wilt
 van morgenavond al mijn gast te zijn.
 Ik geef te uwer ere een diner,
 voor ons getwee.

ANDRE D'HERTENFELDT Dat is ... Heel vriendelijk.
 Maar ook heel ... Moeilijk ... Pastoor Claerebout ...
 Hij had voor morgen ... Zelf ... al iets geregeld ...
 Hij krijgt bezoek ... Van zijn kozijn ... De Willy.

PASTOOR CLAEREBOUW André, ik wil u weer niet affronteren
 maar dat bezoek, dat moet maar later komen.
 Het is voor u van kolossaal belang
 om eerst met mij de toestand te bespreken,
 het reilen en het zeilen van dit dorp.
 Per slot van rekening moet gij hier wonen
 en komt uw gast alleen maar op bezoek.

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja ... Natuurlijk ... Pastoor Claerebout ...
 (*bemerkt Ursule; lange stilte*)
 Er zit iets in ... Hoewel ... Hij kan toch moeilijk ...
 Hij zou natuurlijk ... Willy kunnen bellen ...
 Om hem te vragen of het goed is dat ...

PASTOOR CLAEREBOUW Ge nodigt hem maar uit de week daarna.
 Ik zie u morgen, klokslag zeven, stipt.

ANDRE D'HERTENFELDT Bien sûr ... Tot morgen, pastoor Claerebout ...
 Om klokslag zeven ... Stipt ... En zonder fout ...

Zesde toneel

Ursule

André / Ursule / Octavie / pastoor Claerebout / boer Van den Heuvel

- PASTOOR CLAEREBOUW *(opent een fles wijn, schenkt twee glazen in)* Schol.
- BOER VAN DEN HEUVEL *(klaaglijk, kwijlend)* Ursule ... Ursuleke!
- PASTOOR CLAEREBOUW Ge moet niet roepen, ze zal niet komen. Ze is bij haar zuster in de keuken.
- BOER VAN DEN HEUVEL Ursule ... Ursuleke!
- PASTOOR CLAEREBOUW Zo gaat dat. Ge zit gij in een rolstoel, de helft van uw hersenen werkt niet en ge laat alles lopen. Maar ge roept een van uw twee dochters en ze komt niet. Het leven is een strijd. Pas op, ik heb ook al eens een slechte dag gehad. Een hele slechte.
- BOER VAN DEN HEUVEL Ursule ... Ursuleke!
- PASTOOR CLAEREBOUW Het bisdom heeft mij altijd slecht volk gestuurd. Jonge gasten, die zich geroepen voelden tot grootheid. Ze wilden heel de mensheid nog bij leven zo goed maken, dat de eerstvolgende doodzonde maar binnen honderd jaar gebeurt. Dat soort heiligen. Dat stuurden ze naar mij. Om bij mij onderpastoor te worden. Na een jaar zaten ze op hun nagels te bijten. Nog een jaar later waren ze verbitterd. Maar ook mals, en bruikbaar, en vol begrip. Door het besef hoe klein ze wel zijn in het oog van d'elementen. Ik kon er eindelijk iets mee aanvangen. Wel, op dat moment werden ze mij ontnomen. Verplaatst. Hoe verder, hoe liever. Dat is het bisdom, ten voeten uit.
- BOER VAN DEN HEUVEL Ursule ... Ursuleke!
- PASTOOR CLAEREBOUW Ik heb er een gehad, bij wie het drie jaar duurde voor hij brak. Maar breken deed hij. Op een schone dag komt hij naar mij. Hij zegt: Ik heb u drie jaar bevochten, pastoor Claerebout. Maar nu zie ik in dat ge gelijk hebt. Wat gij doet, is stijl oude tijd. Op een ander zou het niet pakken. Maar bij u pakt het. Ik heb respect voor u, hier is mijn hand. Ik ben tot alles in uw dienst. Die dag heb ik de oudste fles wijn uit mijn kelder gehaald en ik heb die jongen mijn leven verteld. Mijn ruzies, met bisschop en vicaris. Mijn strijd in de parochies. Mijn gevecht tegen de burgemeester. En toen ik mijn glas leeg op tafel zette, zei ik tegen hem, ik zeg: Ik heb veel verdriet gehad. Vrienden heb ik niet gekend. Nooit een goed woord, nooit iets van troost. Ik had dat niet nodig. Claerebout, de sterke! Drie fortune heb ik weggegeven, het mijne en twee geërfde. Niets dan stank voor dank voor in de plaats gekregen.
- BOER VAN DEN HEUVEL Ursule ... Ursuleke!
- PASTOOR CLAEREBOUW Ge kunt gij niets bepeinzen of dromen, zo lelijk of slecht lijk maar kan, waarvan ik niet beschuldigd ben. Diefstal, eerroof, laster. Op het bisdom ligt een foto van mij, met een bloot vrouwmens op mijn schoot. Ik heb veel geweend. Veel. En die jongen vraagt mij, zo wit gelijk een laken, hij vraagt: Staat mij dat allemaal te wachten, Claerebout? En ik zeg: *(stilte)* Ja, jongen. Dat staat u te wachten. Een maand later was hij verplaatst. *(stilte)* De dag dat ik die overplaatsingsbrief in mijn handen kreeg, dat was voor mij ook een slechte dag. Een hele slechte. *(stilte)* Schol.
- BOER VAN DEN HEUVEL Ursule ... Ursuleke!

OCTAVIE Rustig, pa! Ik ben hier. Octavieke! Ge hebt hem toch geen wijn gegeven?

PASTOOR CLAEREBOUW Hij heeft zijn glas niet aangeraakt.

OCTAVIE Hij mag niet van mijnheer dokter. Zijn eigen bestwil. Nietwaar, pake? We mogen van mijnheer dokter geen wijn meer drinken!

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule! Ursuleke ...

OCTAVIE Ze is in de keuken.

BOER VAN DEN HEUVEL Ze is weg! Ursuleke is weg!

OCTAVIE Maar nee, ze is zij niet weg. Ze is in de keuken! Hier, kijkt wat naar uw ekster. Daar komt hij van tot rust.

PASTOOR CLAEREBOUW Ons Heer beproeft die hij liefheeft.

OCTAVIE Sinds de dood van moeder is hij niet meer dezelfde geweest.

PASTOOR CLAEREBOUW Vae soli. Wee de eenzame.

URSULE *(op)* Hij is een uur over tijd ...

OCTAVIE ... een beetje laat, ja, ge moet niet ongedurig zijn. Hij komt van ver en hij komt te voet. En ge weet hoe hij is, iedereen die hij tegenkomt krijgt een vriendelijk woordje.

URSULE Het is niet betamelijk ...

PASTOOR CLAEREBOUW ... niet proper, te laat komen als ge ergens uitgenodigd zijt. Daar is iets van.

URSULE Het zou nogal een affront zijn als hij ons hier laat staan schilderen ...

OCTAVIE Hij is hij dat niet vergeten. Ik heb het hem drie keer gevraagd en hij heeft drie keer beloofd van te komen. Het is een man van zijn woord. Ge zoudt zo niet spreken als ge hem al meer dan één keer had ontmoet.

URSULE Dat is van tijd niet nodig om iemand door te hebben ...

OCTAVIE ... niet nodig om iemand te kennen? Gij ziet de dingen te negatief, nietwaar, mijnheer pastoor? Komt hij niet regelmatig naar de kerk?

PASTOOR CLAEREBOUW Hij geeft blijk van gepast respect voor het gezag.

OCTAVIE En hij doet goeie werken.

PASTOOR CLAEREBOUW Hij heeft de middelen om ze te doen. Maar ge hebt gelijk: hij doet ze.

OCTAVIE Wij hebben al eens twee hazen en één konijn gekregen.

URSULE Dat kunt ge toch geen goeie werken noemen ...

OCTAVIE Wat zou hij aan ons nog meer moeten geven? Wij hebben genoeg van ons eigen. Het is aan de armen dat hij het meeste geeft.

PASTOOR CLAEREBOUW Het is te hopen dat het hem loont. Stank voor dank is rap gegeven.

URSULE Hij geeft uit zwakte, de mensen weten dat, ze noemen hem het Heerken...

OCTAVIE ... het Heerken. Ja. De mensen zijn nooit content.

(André op)

URSULE Mijnheer d'Hertenfeldt!

OCTAVIE Wat een plezier van u te zien. Komt binnen, komt binnen.

PASTOOR CLAEREBOUW André.

ANDRE D'HERTENFELDT Pastoor Claerebout.

OCTAVIE Dit is nu mijn zuster Ursule, van wie ik u zoveel al heb verteld.

URSULE Van den Heuvel Ursule, aangenaam.

OCTAVIE En dit hier is mijn vader, zegt eens goeiendag tegen mijnheer d'Hertenfeldt!
Zegt eens goeiendag! Hij zal niet willen. Hij heeft een slechte dag.

PASTOOR CLAEREBOUW Een glas wijn, André?

ANDRE D'HERTENFELDT Wel ... Eigenlijk, nee, liever ...

PASTOOR CLAEREBOUW Een glaske wijn zal u geen kwaad doen, André.

OCTAVIE Laat mij intussen uw frak weghangen, dan doe ik ook iets.
Dat hadt ge niet moeten doen, mijnheer André. Hebt ge het gezien, Ursule?

URSULE Wat schone ...

OCTAVIE Schone bloemen, niet te geloven. Toont gij hem al zijn plaats aan tafel.

URSULE Mag ik mijnheer André zeggen?

ANDRE D'HERTENFELDT Alstublieft ...

URSULE Wat een bloemen, wat een bloemen ...

PASTOOR CLAEREBOUW Ursuleke, als ik elke keer dat ik hier kom bloemen mee moest brengen,
was mijn hof al kaalgeplukt.

URSULE Zo bedoel ik dat niet, mijnheer pastoor. Wat een schone bloemen!

OCTAVIE *(van ver)* Hebt ge het gemakkelijk gevonden, mijnheer André?

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja. Het was niet ...

OCTAVIE Een geluk dat het niet regent!

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja. Zeker.

PASTOOR CLAEREBOUW *(naar Octavie)* Het is pourtant fris voor de tijd van het jaar.

OCTAVIE Heel fris. Lang geleden dat het zo fris is geweest.

ANDRE D'HERTENFELDT *(tegen Ursule)* Fris.

URSULE Wreed fris.

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule, Ursuleke!

URSULE Rustig, pake. (*kus op zijn wang*) Kijkt wat naar uw ekster.

PASTOOR CLAEREBOUT Een ekster is een aangename vogel.

BOER VAN DEN HEUVEL Maar vuil, ik zeg het u. Een ekster doet niets dan schijten.

OCTAVIE Pa! Toch niet als er volk bij is. Het spijt mij, mijnheer André.

PASTOOR CLAEREBOUT Octavie, hoe moet een boerenbuitenmens dat anders zeggen? Van een ekster?

OCTAVIE Hier ben ik met de soep! Mijnheer André, geeft ge uw bord eens door?

ANDRE D'HERTENFELDT Soep?

OCTAVIE Twee lepels of drie?

ANDRE D'HERTENFELDT Eén lepel ... zal volstaan.

OCTAVIE Eén lepelke maar?

PASTOOR CLAEREBOUT Laat u niet kennen. Geen soep gelijk die van Octavie.

OCTAVIE Twee lepels, dan?

URSULE Als die mens nu maar één lepel wil?

ANDRE D'HERTENFELDT Jaja, nee, het is te zeggen ... Doet gelijk ge wilt.

PASTOOR CLAEREBOUT Maar voor we beginnen, gaan we een dronk uitbrengen. Op André!

OCTAVIE Op mijnheer André, santé!

ANDRE D'HERTENFELDT (*grijpt naar hetzelfde glas als Ursule, hun handen raken elkaar*) Excuseert!

URSULE Het is niets.

ANDRE D'HERTENFELDT Het spijt hem.

URSULE Verschoning.

ANDRE D'HERTENFELDT Het was zijn schuld.

URSULE Neenee, de mijne.

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule, Ursuleke!

URSULE Santé, mijnheer ...

OCTAVIE ... mijnheer André, en eet smakelijk!

URSULE Smakelijk.

PASTOOR CLAEREBOUT Aanrakelijk.

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule? ... Ursuleke!

OCTAVIE Seffens, pake. We zijn aan 't eten.

ANDRE D'HERTENFELDT *(slikt luid, morst bijna)* Heel lekker, Octavie.

OCTAVIE Och. Soep maken. Dat kan iedereen.

PASTOOR CLAEREBOUW Gelijk gij dat kunt, is er niet één.

URSULE Een beetje zout, mijnheer André?

ANDRE D'HERTENFELDT Neenee, merci. Gij?

URSULE Neenee. Merci.

ANDRE D'HERTENFELDT Bedankt.

URSULE Van 's gelijken.

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule, Ursuleke ...

OCTAVIE En? Voelt mijnheer André zich al een beetje thuis in ons gebuurte?

ANDRE D'HERTENFELDT Hij denkt van wel, ja. Hij denkt dat hij dat doet.

OCTAVIE Hebt ge onze burgemeester al ontmoet?

ANDRE D'HERTENFELDT Hij heeft het genoeg nog niet gehad.

PASTOOR CLAEREBOUW Veel genoeg is daar niet bij, geloof mij vrij.

OCTAVIE We hebben ons dik in die mens vergist.
In het begin hadden we gedacht van hem te kennen.

PASTOOR CLAEREBOUW Ik heb hem zelf nog voorgesteld, ik heb hem gemaakt.

OCTAVIE We hebben moeten ondervinden dat hij twee gezichten heeft.
Hij zegt hier wit en ginder zwart, om iedereen content te stellen.

PASTOOR CLAEREBOUW Zo maakt hij iedereen te vijand.

OCTAVIE Hij is erevoorzitter van de turners en in de zomer gingen die in de processie mee.
Ze deden hun vestjes uit en hebben langs heel de weg niets dan ergernis gegeven.
In hun zwart broekske en hun lijfke met korte armen, gedecolleteerd,
nee maar zonder overdrijven, tot hier. Het werd hem gesignaleerd,
maar hij dierf er niets op zeggen. En pastoor Claerebout wist het niet.

PASTOOR CLAEREBOUW Ik liep van voor, met de ciborie.

OCTAVIE Dat is maar één geval, mijnheer André. Zo zijn er honderd.

PASTOOR CLAEREBOUW Zeg maar duuzend.

URSULE Een stukske brood?

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule, Ursuleke ...

ANDRE D'HERTENFELDT Neenee. En gij?

URSULE Neenee, merci.

ANDRE D'HERTENFELDT Merci.

URSULE Bedankt.

OCTAVIE Ik voor mij, ik vind dat er, zo rap als kan, een andere moet komen.

PASTOOR CLAEREBOUW Ge zegt daar zoal iets.

URSULE Wat extra soep?

ANDRE D'HERTENFELDT Neenee, bedankt.

URSULE Anders zegt ge het maar.

BOER VAN DEN HEUVEL Nee! Ursule, Ursuleke ... Nee, zeg ik. Nee! Ursuleke ... Nee!

OCTAVIE Hij krijgt het weer. Pake toch. Er is volk.

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule, Ursuleke, nee ...

OCTAVIE Juist als onze Thuur niet thuis is. Ge zult het altijd zien. Rustig pake, toe, alstublieft, doet het voor ons Ursule.

BOER VAN DEN HEUVEL Nee, nee, Ursule, Ursuleke, nee ...

OCTAVIE We zullen hem naar zijn kamer moeten brengen, wilt gij efkes helpen, mijnheer pastoor?

PASTOOR CLAEREBOUW Zeer zeker, Octavieke.

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule, Ursuleke ...

OCTAVIE Houdt gij zolang mijnheer André wat compagnie. (*alle drie af*)

BOER VAN DEN HEUVEL (*van ver*) Ursule! Ursuleke! ...

URSULE Een mens op jaren.

ANDRE D'HERTENFELDT (*stilte*) Het kan gebeuren.

URSULE (*stilte*) Mijn broer moest in Ternath zijn.

ANDRE D'HERTENFELDT (*stilte*) Ternath is schoon gelegen.

URSULE (*stilte*) Is mijnheer André er al geweest?

ANDRE D'HERTENFELDT (*stilte*) Hij heeft het van horen zeggen.

URSULE (*stilte*) Mijnheer André heeft daar voorzeker vrienden wonen?

ANDRE D'HERTENFELDT (*stilte*) Hij heeft niet ver van daar zijn studies mogen doen.

URSULE Dat is te horen. (*stilte*) Dat mijnheer André studies heeft gedaan.

ANDRE D'HERTENFELDT (*lange stilte*) Heeft Ursule ergens gestudeerd?

URSULE In Waver.

ANDRE D'HERTENFELDT Waver!

URSULE (*stilte*) Schoon gelegen. Waver.

ANDRE D'HERTENFELDT *(stilte)* Dat heeft hij ook gehoord.

URSULE *(stilte)* Een schone school. *(stilte)* En groot. *(stilte)* In Waver.

ANDRE D'HERTENFELDT En? *(stilte)* Veel leerlingen?

URSULE Veel vreemde. *(stilte)* Een Albanese, een Indische. En twee Egyptiennes.

OCTAVIE *(van ver)* Ursule! Hij vraagt naar u!

URSULE *(stilte)* Veel zusters dat er waren.

OCTAVIE Ge moet komen, nu, en rap!

URSULE En novicen. Novicen, niet te tellen ...

OCTAVIE Ursule!

URSULE *(stilte)* Ik kom. *(af)*

ANDRE D'HERTENFELDT *(stilte)* Nog geen minuut kan hij een conversatie voeren. Zijn nieuw gekochte schapen, die gaan daarvoor boeten. Met deze zelfde handen, zal hij ze ruw proberen melken. Als het niet snel genoeg gaat, zal hij op hun uiers trappen. Hij zal binnendringen, 's nachts, in het hoenderhok en zijn eigen hennen grijpen, om te voelen of ze een ei op hebben. Gelijk een boer dat doet. Eens blazen in de pluimen en dan tasten, met deze zelfde vinger. Daar zal hij de woorden zeggen die hij hier niet uit durft spreken. Maar de ruigste woorden, die spaart hij voor zijn paard. Als het bronstig staat, wat hij hartgrondig hoopt, dan zal hij het verwijten. Hij zal het slaan, uit wellust, op de weekste plekken. Schoon en edel, zo is iedere paard. Maar als het pijn heeft, worden zijn ogen en zijn vormen menselijk. En dat vertedert hem. Daarom moet het afzien. Foert!

(af, met de vogelkooien)

Zevende toneel

Le postillion d'amour

André / Ursule / Willy / Boer Van den Heuvel

- WILLY André? Gij zijt ne schone, gij.
- ANDRE D'HERTENFELDT Kozijn Willy? Hij had u niet meer verwacht.
- WILLY Dat geloof ik, ik stond voor een gesloten deur. Nog een geluk dat de dochters van boer Van den Heuvel mij zagen staan. Elles m'ont reçu comme un roi!
Zeg, wat hebt gij uitgestoken met die twee?
Die kunnen geen moment hun kwebbel houden over u.
Vooral die oudste, dien dragonder.
Die heeft het wreed van u te pakken. Maar die jongste, quelle beauté!
- ANDRE D'HERTENFELDT Ursule? ...
- WILLY Ze kende mij nog van vroeger, zei ze.
- ANDRE D'HERTENFELDT Van vroeger?
- WILLY Ik heb als kleine jongen nog met haar en haar zuster dokterke gespeeld op de hooizolder. Mijn vader en ik, wij kwamen hier regelmatig op vakantie. In de villa waar gij nu woont. André, ge moet niet denken dat gij hier de enige d'Hertenfeldt zijt. Ik ken de omstreken hier misschien beter dan gij. Alhoewel, er is veel veranderd. Vooral ten kwade, bijna zo veel lijkt dat Ursule ten goede is veranderd. Schoon uitgegroeid, dat kind. Maar nog zo helemaal onschuldig, vindt ge niet? Direct onder de indruk van een jonge advocaat uit 't stad. Ik heb lang met haar zitten klappen. En weet ge wat?
- ANDRE D'HERTENFELDT Nee.
- WILLY Ik heb haar zover gekregen dat ik haar mag schrijven. Wat ik haar niet durfde vertellen bij een eerste ontmoeting, dat ga ik haar nu wijsmaken in mijn brieven. Na een brief of vijf is het gebakken. Dan kom ik nog eens op bezoek, et hóp! Dan zal ze er van weten. Maar gij moet mij helpen, André.
- ANDRE D'HERTENFELDT Hoedat?
- WILLY Ik zou niet willen, dat haar zuster mijn brieven onderschept. Dus gij moet ze haar geven. Wilt gij dat zijn voor mij? Mon postillon d'amour?
- ANDRE D'HERTENFELDT Uw postillon ... d'amour ...
- WILLY Allons, ge zijt toch mijn kozijn, n'est-ce pas?
- ANDRE D'HERTENFELDT Dat valt niet te ontkennen.
- WILLY Hier is hij. Geeft hem haar. Bedankt. *(af)*
- ANDRE D'HERTENFELDT *(houdt envelop tegen het licht)* Ma très chère amie.
Que les jours de séparation me paraissent longs.
Je ne puis oublier les heures tros courtes, hélas, mais si délicieuses que j'ai passées près

de toi. Je ne puis oublier ton regard si doux, si tendre en si pure ...
Schoon. Schoon. Een brief lijkt deze kan niet anders ...
dan haar maagdelijke rust verstoren. Het zal bepaalde verlangens bij haar losweken ...
die haar toegankelijk zullen maken. Wie weet, als ze dit leest ...
dat ze dan zo hevig verlangt naar Willy, terwijl die ver weg is in de stad ...
dat ze dan al vrede neemt met een paar kussen van André ... Om al wat te repeteren ...
Tegen dat de Willy haar bezoekt ... Ursule?

URSULE Ja, mijnheer André?

ANDRE D'HERTENFELDT Komt eens hier. (*Octavie maakt aanstalten om mee te komen*)
Alleen. Hij heeft iets voor u.

URSULE Voor mij, mijnheer André? (*Octavie blijft op de achtergrond*)

ANDRE D'HERTENFELDT Een brief van kozijn Willy.

URSULE Dit is mijn kans. Eindelijk ben ik met hem alleen.
En dankzij die brief zal ik hem kunnen zeggen dat ik van zijn kozijn niet veel moet weten,
maar des te meer verlang naar hem. Een brief, mijnheer André? Voor mij?

ANDRE D'HERTENFELDT Zal hij u alleen laten, Ursule? Dan kunt ge rustig lezen. (*verroert niet*)

URSULE Neenee, mijnheer André. Blijft. Ik heb niets te verbergen. Voor een vriend des huizes.
(*opent brief*) Ma très chère amie. Que les jours de séparation me paraissent longs ...

ANDRE D'HERTENFELDT (*stil, smachtend*) ... Je ne puis oublier les heures tros courtes, hélas...

URSULE Je ne puis oublier les heures tros courtes, hélas, mais si délicieuses que j'ai passées près
de toi, je ne puis oublier ton regard si doux, si tendre et si pure ...
Zever. (*stilte*) Hier. Leest maar.

ANDRE D'HERTENFELDT Neenee, dat wil hij niet! Uw brieven lezen, nooit.

URSULE Ik hou niet van advocaterij. (*verscheurt brief, snippers op de grond*)
Nu moet hij mij wel vragen waar ik dan wel van houd. En eerst zal ik hem zeggen:
Dat weet ik zo nog niet. En hij zal mij vragen: Houdt gij van dokterij misschien?
Ik zal zeggen: Nee. Van notarissierij? Welnee, mijnheer André. Van ingenieurderij dan?
Neenee. En dan zal ik, beetje bij beetje, bekennen dat ik wacht op een stille man,
die bescheiden is, goed van hart, met een innig en diep gemoed.
Wat voor ogen moet hij hebben, Ursule? Blauwe, gelijk die van u, mijnheer André.
En hoe groot moet hij zijn? Zo groot. En ik zal mijn hand op zijn hoofd leggen en hij zal
mij begrijpen. Oh, kust mij, mijnheer André. Komt los en vreest niet mij te kraken.
Plettert mij. Ik zal krachteloos in uw armen hangen en mij aan u geven.
(*opnieuw tot hem*) Ik hou niet van advocaterij.

ANDRE D'HERTENFELDT (*lange stilte*) Er zijn goeie en slechte advocaten. Kozijn Willy is een goeie.

URSULE Dat zei hij zelf ook al.

ANDRE D'HERTENFELDT (*lange stilte*) En hoe is het met de vader? Alles goed?

URSULE Zo goed als kan.

ANDRE D'HERTENFELDT (*stilte*) En Octavie, ook alles goed?

URSULE Ook. (*stilte*) Ze zullen wel vragen waar ik zo lang blijf.

ANDRE D'HERTENFELDT Moet hij u een eindje vergezellen?

URSULE Ik heb geen schrik, mijnheer André. *(stilte)* Ik heb nergens schrik van.

ANDRE D'HERTENFELDT Hij zal toch maar in zijn deurgat blijven staan, tot hij ziet dat ge aan het hek zijt.

URSULE In uw deurgat ... *(stilte)* Bedankt, mijnheer André. *(af)*

ANDRE D'HERTENFELDT Graag gedaan, Ursule. *(stilte)* Tot ziens.

URSULE *(rolt vader op in rolstoel, geeft hem een ontkurkte fles wijn)*
Hier zie, pake. *(gaat bij hem op de schoot zitten)* Doet u maar eens te goed.

BOER VAN DEN HEUVEL Merci, Ursule. Dat heb ik zo gemist. *(drinkt, knuffelt haar)*
En ik deed pourtant niets anders dan er hele dagen aan te denken.
Alles heeft zijn memorie. Een verloren hond gaat op zoek naar zijn meester.
Een duif, die komt terug van de andere kant van de wereld.
We hebben wij een paard, onze ...

URSULE Onze vos.

BOER VAN DEN HEUVEL Ja, die. Geboortig van Zellik. Die ...

URSULE Die staat hier al zeven jaar op stal.

BOER VAN DEN HEUVEL Ja. Maar als ge er mee langs de kanten van Zellik komt, dan steekt ...

URSULE ... steekt het zijn kop op.

BOER VAN DEN HEUVEL Zijt maar zeker. Als ge het leizeel los zoudt laten, dan loopt ...

URSULE ... loopt het recht naar zijn vroegere baas.

BOER VAN DEN HEUVEL Voilà. Zelfs iets dat wast kent zijn bodem.
Een appelaar uit Brabant sterft in het zand van de Kempen.
Alles heeft zijn grond, Ursule.

URSULE Ook de mens.

BOER VAN DEN HEUVEL Ja. De grond trekt hem, zijn bloed wil daar naartoe. *(fles valt)*
Ursuleke, laat mij niet alleen! Helpt mij. Laat mij niet alleen.

URSULE *(geeft zakje meel aan haar vader)* Mijnheer André! Mijnheer André!

BOER VAN DEN HEUVEL Het is precies of dat ik ga sterven.

URSULE Nu moet het gebeuren. Eerst zwijmelen van verdriet, en mijnheer André zal niet anders kunnen dan mij opvangen in zijn armen en voor we 't weten zijn we aan het kussen.

BOER VAN DEN HEUVEL Ursule, het is met mij gedaan. *(zakje meel)*

URSULE Mijnheer André?

ANDRE D'HERTENFELDT Ursule?

URSULE Kijkt, mijnheer André ... Mijn pake is 't gaan zeggen.
Het wordt voor mijn ogen allemaal zwart. Ik denk dat ik ga vallen. *(ze valt)*

ANDRE D'HERTENFELDT *(roerloos)* Maar Ursule, toch!

URSULE *(weer op)* Laat maar, mijnheer André. Het gaat al beter.
Het was een duizeling. Van de schok.

ANDRE D'HERTENFELDT Het spijt hem zo, voor u. Zijn innigste deelneming.

URSULE Merci, mijnheer André. Merci.

(af, met medeneming van haar dode vader)

ANDRE D'HERTENFELDT Brengt haar in het donker naar zijn kamer, hij zal haar dan wel meester zijn.
Ze zal weten dat hij sterk en hardvochtig is.
Hij zal het haar zeggen: Hij gelooft in god noch duivel,
hij is bang voor niets en van u wil hij plezier. Gehoorzaamt hem of hij slaat u.
Wegkruipen als hij zegt: Legt u ginder. Gereed zijn als hij zegt: Waar blijven uw kussen
... Dan zal ze hem wel beminnen, Ursuleke Van den Heuvel! Foert!

Achtste toneel

Burgemeester D'Hertenfeldt

André / Ursule / Octavie / pastoor Claerebout / een fotograaf

OCTAVIE *(op, met in de hand pluimen van de ekster)* De ekster van ons vader!...

PASTOOR CLAEREBOU *(op, met in de hand pluimen van de kanarie)* Mijn kanarie...

OCTAVIE *(pluimen op de grond)* Mijn schoonste souvenir.
Welke onmens kan dat nu toch gedaan hebben?

PASTOOR CLAEREBOU *(idem)* Het kwaad is onder ons. Overlaatst is er een koe gemarteld,
er zijn hoenders de nek omgedraaid, er is brand gesticht in een varkenskot.

OCTAVIE En die burgemeester van ons doet er niets aan.
We hebben een nieuwe nodig. Nu, direct.

PASTOOR CLAEREBOU Er komt een nieuwe. Dat beloof ik.

OCTAVIE Als het iemand moet worden, dan is het mijnheer André.
Zelfstandig van positie, geheel belangeloos, en hij doet overal veel goeds.
En dan zijn naam, een d'Hertenfeldt.

PASTOOR CLAEREBOU Ik heb er al met hem over gepraat.

OCTAVIE En? Wat zei hij?

PASTOOR CLAEREBOU André moest er nog eens over denken, zei hij.

OCTAVIE Zo nederig, dat zelfs ons burgemeesterschap hem niet vleit en aanlokt.

PASTOOR CLAEREBOU Omdat hij zo nederig is, is hij ook het meest geschikt.

OCTAVIE Als hij geschikt maar nederig is, dan moeten wij hem maar pramen.

PASTOOR CLAEREBOU Veel pramen is niet nodig. Mijnheer André, ik kan u het heuglijk nieuws mededelen!
Alles is in orde, gelijk ik had verwacht. Zegt ja, en het gebeurt.

OCTAVIE Zegt ja, mijnheer André. Het volk vraagt u, iedereen is u genegen. Wat denkt ge ervan?

PASTOOR CLAEREBOUW Wel?

ANDRE D'HERTENFELDT Hij had er zo zijn bezwaren tegen ...

OCTAVIE Doet ons dat niet aan, mijnheer André.

ANDRE D'HERTENFELDT In 't begin ...

PASTOOR CLAEREBOUW Maar nu niet meer, dus.

ANDRE D'HERTENFELDT Wel ... Wat denkt gij ervan, Ursule?

URSULE *(stilte)* Ik weet niet wat gij het liefste doet. Ik wil uw geluk.

OCTAVIE Ik ook, mijnheer André. Wij allemaal, wij willen allemaal uw geluk. Zegt ja.

ANDRE D'HERTENFELDT *(tegen Ursule)* Als gij het wilt ...

PASTOOR CLAEREBOUW *(hangt André een burgemeestersjerp om en zet hem een hoge hoed op)*
Dat is dan geregeld. Ge staat de eerste op de lijst,
ik zorg vanop de preekstoel dat de mensen voor u kiezen.

OCTAVIE *(gooit een handvol rijst op)* Leve onze nieuwe burgemeester!

URSULE *(idem)* Leve mijnheer André!

FOTOGRAAF Cheese! *(flitst)*

PASTOOR CLAEREBOUW André, kan ik u eens onder vier ogen spreken? Mannen ondereen?
Ik zal het kort en bondig zeggen, in de vorm van een parabel.
Tot voor kort had ik een kanarie. Nu ben ik zelfs die kwijt. En dat knaagt, André.
De bijbel zegt het al: Wee de eenzame. Het is een toestand die niet deugt.
Verstaat ge wat ik wil zeggen?

ANDRE D'HERTENFELDT Nee.

PASTOOR CLAEREBOUW Ook de vrouw is een zangvogel, André. Zij brengt vreugde in huis, en licht.
Het moet op dat schoon kasteelke van u soms triestig zijn.
De man die zich opoffert voor het welzijn van heel het dorp, verdient zelf toch ook een
huis te hebben waar dat het geluk heerst. Verstaat ge het nu? *(stilte)*
Trouwens, heel het dorp kent uw keuze al. We hebben wij onze ogen niet in onze zak.
Hewel, proficiat. het is een terechte keuze. De beste compagnon voor onze eerste burger.
En ook voor de rest: goed van oren en poten, ge hebt gij er kijk op. Wat denkt ge ervan?
Krijgen we binnenkort opnieuw een reden om heel ons dorp te bevlagen,
van de molenbeek tot aan de boskant?

ANDRE D'HERTENFELDT Als het van hem afhing ... *(kijkt naar Ursule)*

PASTOOR CLAEREBOUW Dat zegt zij aan de overkant ook. Ik heb het er met haar al over gehad, ze is akkoord.
Het is in kannen en kruiken, zo goed als. Alles wat ge moet doen, is het haar vragen.
Ze komt direct. Niet rond de pot draaien, André. Op de man af.
Ge zult subiet elkanders asem horen en voor ge het weet zit het spel op de wagen. Ja?

ANDRE D'HERTENFELDT Zeker, pastoor Claerebout.

PASTOOR CLAEREBOUW Ge zult het u niet beklagen, beste vriend. Hier komt de bruid.

OCTAVIE Mijnheer André! Mijnheer de burgemeester! *(op hem af)*

ANDRE D'HERTENFELDT Nee. Nee.

FOTOGRAAF Cheese! *(flits, blackout)*

Negende toneel

Oorlog

André / Ursule / pastoor Claerebout / de stervenden

opzettend oorlogskabaal; steeds groter wordende chaos

PASTOOR CLAEREBOUT 't Was in die dagen dat het oorlog werd
en dat het Heerken plotseling verdween.
Hij had nog nooit zo veel en snel gehandeld.
Ik ben vertrokken, schreef hij op een briefke,
en volgt mij niet, want ik ben naar het front.
De filantroop en weldoener was weg,
al had hij de gemeenschap maar verlaten
om in de strijd nog meer een held te worden.
Alleen Ursule vernam iets meer dan wij.
De held schreef haar uit Namen deze brief. *(geeft brief aan Ursule)*

URSULE Liefste vriendin, André is nu in dienst
van 't land gegaan, hij vraagt u om vergeving.
Het spijt hem van zijn overhaast vertrek.
Hij zal hier straks de vijand fel bevechten
maar maakt zich geen illusies over d'uitkomst.
Dit schrijven is dan ook een afscheidsbrief.
De tijd die hij naast u heeft mogen slijten
zal niet alleen een steun zijn in de strijd,
maar ook een troost die hij zal koesteren
tot in het laatste zijner ogenblikken.
Vaarwel dus, mijn vriendin, ma chère Ursule.
U innig liefhebbend, adieu. André.

(steeds luider kabaal; er worden pannen heet gemaakt met maïs erin)

PASTOOR CLAEREBOUT Zijn eerste wapenfeit valt niet in Namen
maar – ne de vlucht van 't leger – aan den Ijzer.
Hij schiet de twintig kogels die hij heeft
en wordt dan zelf geschoten. In het been.
De kogel wordt verwijderd met een mes,
hijzelf wordt naar de ziekenboeg gevoerd.
Met weinig pijn lag hij daar te genezen.

ANDRE D'HERTENFELDT *(steekt een sigaar op)*
Dit is de op z'n kop gezette wereld,
gelijk hij zich die altijd al gedroomd had.
Vol mensen die elkander pijnigen,
vol jongelingen in de fleur des levens
die worden afgeschoten lijk konijnen
en die verminkt en kreunend om hun lief
aan 't bloed zijn uit slechtverbonden wonden.
(maakt das los, trekt overhemd uit)
De stervers die des nachts de rust verstoren
met hun krakeel, die worden weggehaald
om in het open veld te gaan kreuven.
(De stervenden kreunen; gejangk van honden zoals bij tweede toneel)

Hewel, mijn kameraad, wat scheelt eraan?
 Ze hebben u goed liggen, zo te zien?
 Vertelt het eens, een kogel in uw nek?
 Verschroeide longen, gaten in uw darmen?
 Of zijn uw benen af, of pist ge bloed?
 Wel beste wensen, maat, gaat schoon kreperen.
 En niet vergeten roepen op uw moeder!
 En en passant wat vloeken en wat bidden!
 Wat moet uw wijf op dit moment niet denken,
 zo heel alleen in heure beddebak? (*stervenden kreunen*)
 Toe jankt maar, gasten, nog! Het is muziek!
 Al meer dan twintig eeuwen wordt gepreekt
 dat alle mensen broeders zijn in Christus,
 dat g'uwe vijand zeker niet moogt haten,
 maar hem integendeel de kans moet geven
 van u te slaan op alle twee uw kaken.
 (*euforisch*) Maar op het teken van het eerste schot
 beginnen al die broederkens van liefde
 mekaar lijk rupsennesten uit te roeien. (*de maïskorrels poffen*)
 Nog, nog! Dit is de wereld die hij kent,
 waar alles leugen is, vulgair, onkuis –
 geen eer, geen spijt, geen recht op goedertieren.
 Waartoe wordt deze hel hier aangericht?
 En tot welk doel? Voor wie zijn ideaal?
 Nu komt het eindelijk eens aan het licht.
 Vooruit! Nu wordt het masker afgeworpen.
 (*bouwt een groteske barricade*)
 Er is in deze wereld niets dat telt,
 alleen een idiote moorderij,
 een feest van doden en gedood te worden,
 een bal masqué van eeuwige vernieling.

STERVENDE (*in de weer met zakjes meel*) Blijft liggen, zot, het schieten komt dichtbij.

ANDRE D'HERTENFELDT Gaan liggen? Nu? Voor wie, voor wat?
 Gij hebt het nog altijd niet in de mot.
 Wat brengt het op, dat wij hier liggen wachten?
 Waarom ineengekrompen zitten beven
 als ge niet vluchten kunt voor wat zal komen?
 We hebben lang genoeg voor knecht gespeeld,
 het is gedaan met huichelen en buigen,
 we nemen nu het spel in eigen hand.

STERVENDEN (*het gejank gaat over in lachen*)
 Houdt op, ge trekt het spervuur naar ons toe.
 Gaat liggen, kom, ge brengt ons in gevaar.

ANDRE D'HERTENFELDT En wat dan nog, gij bende sukkelaars?
 Ge zijt altijd al in gevaar geweest.
 Wat gaat ge doen als ge dit overleeft?
 Behalve dit: dat ge zult navertellen
 wat hier en nu voor u gebeuren zal.
 (*met vlaggetje zwaaiend*)
 Hij was niet meer te houden, zult ge zeggen!
 En hij stond op! Hij was niet meer verlegen!
 Hij stapte kaarsrecht voor zich uit en riep:
 Hier ben ik, neemt mij, breekt mij, slaat mij dood!
 Hier ben ik! D'Hertenfeldt André. Ik. Ik!

(*krijgt ijzer vol in het gelaat; valt; black-out; kabaal stopt, pendule ook*)

Tiende toneel

Lucy

André / Lucy

*geluid van een vegende bezem; een oude vrouw zingt een Frans liedje, met Zuidfrans accent
langzaam felle zon
de acteurs die niet deelnemen aan dit toneel, zijn - anders dan bij de vorige tonelen - geheel afwezig*

- LUCY *(heeft alle rommel naar de rond van het centrale speelvlak geveegd)*
Lu-cy. *(stilte)* Essayez donc, monsieur André. *(stilte)* Lu-cy.
- ANDRE D'HERTENFELDT *(windsels om zijn hoofd)* U-i.
(spreekt bijna onverstaanbaar; wat hij precies zegt staat van nu af aan tussen haakjes)
(Lucy)
- LUCY An-dré.
- ANDRE D'HERTENFELDT A-ee. (André)
- LUCY Très bien. La Pro-ven-ce.
- ANDRE D'HERTENFELDT (La Pro-ven... La Prov...)
- LUCY Doucement. Essayez. La Pro-ven-ce.
- ANDRE D'HERTENFELDT (La Pro-ven-ce)
- LUCY Voilà. *(neemt windsels weg, streelt zijn verminkt gelaat)*
(stilte) Vous voulez du café?
- ANDRE D'HERTENFELDT (Volontier)
- LUCY Un sucre ou deux?
- ANDRE D'HERTENFELDT (Un, s'il vous plait. Merci)
- LUCY *(lange stilte)* J'aime des moments comme ceux-ci, monsieur André.
(zijn voeten wassend met water uit het bekkentje) Je n'aime pas être seule.
A cause des souvenirs. Qu'est-ce qu'elle ferait d'autre, une femme seule,
à soixante-cing ans, sinon vivre avec le passé? Mon mari, mes trois filles ...
Une maladie terrible, la tuberculose. J'aurai tant voulu avoir un fils.
Il aurait été exactement comme vous. Aussi bon, aussi doux. Aussi calme.
Mes enfants aussi étaient bons. Des anges, monsieur. *(droogt zijn voeten af)*
Vous ne devez jamais penser que je fais tout ceci pour de l'argent ou pa pitié ou pour autre
chose. Avec vous, ma vie a de nouveau un sens. Je vous aime beaucoup.
C'est le bon Dieu qui vous a envoyé.
- ANDRE D'HERTENFELDT (J'en suis sûr, Lucy)
- LUCY *(stilte)* Je me demande si vous ne devriez pas laisser pousser votre barbe et votre
moustache. Pour masquer un peu vos cicatrices. Est-ce que ça irait? *(streelt zijn gezicht)*
Je me le demande ... Non, malheureusement. Je ne pense pas que ça ira.
- ANDRE D'HERTENFELDT (Lucy? Donnez-moi le miroir. S'il vous plait)

LUCY Est-ce bien de faire ça, monsieur André? Vous en êtes sûr?

ANDRE D'HERTENFELDT (Oui. Je veux me voir dans le miroir) (*kijkt in de spiegel, huilt*)

LUCY Viens, viens, mon fils. Pleurez tant que vous voudrez.

ANDRE D'HERTENFELDT (*grijpt haar vast, rukt haar kleed open, grijpt haar borst, lebbert eraan*)...

LUCY Ne fais pas ça, monsieur André. Non, ne fais pas ça ... Sois sage maintenant. C'est un péché que tu viens de commettre. Un péché, tu sais. Mais le bon Dieu comprendra.

ANDRE D'HERTENFELDT (*stilte*) (Lucy, donne-moi le journal Belge que je t'avais demandé, s'il vous plaît)

LUCY Ces choses arrivent. Une fois ma fille a rompu ses fiançailles parce que son fiancé était allé trop loin. Les hommes. Ils sont tous tellement curieux ... impatientes ... Et quand ils découvrent finalement ce que c'est vraiment, alors ils disent tous la même chose. Ce n'est que cela? Est-ce qu'on s'est fait tant d'illusions pour si peu de chose?

ANDRE D'HERTENFELDT (Lucy ... Le journal...) (*leest in krant*) (Ils écrivent que la guerre est finie?..)

LUCY Oui, je sais. La paix est signée. La guerre est finie.

ANDRE D'HERTENFELDT (*staat op*) (Je ne veux pas être ingrat Lucy, mais...)

LUCY Tu dois partir. Je sais. Tant de choses là-bas ont été détruites, que tu dois y retourner pour les réparer.

ANDRE D'HERTENFELDT (Tu m'as appris tant de choses, ici. Le calme, la bonté. Et la compréhension que ...)

LUCY La compréhension que les êtres dignes de pitié doivent être bons les uns pour les autres? Il n'est pas difficile d'être bon pour toi, monsieur André. Toi, tu n'as pas besoin de pitié. Tu es arrivé au bout de la souffrance, là où toute résistance s'est résignée. Tu es la bonté, monsieur André.

ANDRE D'HERTENFELDT (Seulement grâce à toi, Lucy. Grâce à toi, je suis prêt à repartir. Enfin, je suis capable de parler. De parler à Ursule. Elle me verra tel que je suis, et je n'aurai plus honte de moi-même. Tu m'as appris à vivre.)

LUCY Alors, je te l'ai appris tellement bien, que je ne suis pas en état de te suivre. Je reste. Non, n'insiste pas. Toi, tu as tes souvenirs à toi. Moi, j'ai mes souvenirs à moi. Je reste.

ANDRE D'HERTENFELDT (Je regrette. Moi, je dois partir.)

LUCY Ce ne fait rien. Pars. (*start de pendule opnieuw*) Je penserai beaucoup à toi. (*kust hem op het voorhoofd*) Que ferait-elle d'autre, une femme, à soixante-cinq ans, n'est-ce pas? (*af*)

Elfde toneel

De terugkeer

André / Ursule / Octavie / pastoor Claerebout / de fotograaf

PASTOOR CLAEREBOUT

Nen oorlog is een triestige affaire.
Hier waren vijf jaar lang geen wetten meer,
tenzij: bedriegen, stelen en verklikken.
Dus toen de dag van de bevrijding kwam
viel hier maar bitter weinig te bevrijden.
Wat losbrak, was een blind, bloeddorstig beest.
Degene die het meest mispeuterd had,
die riep het hardst en stond ook goed van voor,
om luid en theatraal zijn wraak te koelen –
veel minder om genoegdoening te krijgen
dan om de eigen lafheid te verbergen.
Vandaar dat men, ge zult het altijd zien,
de handen afhield van de machtigen
om des te meer te kloppen op de zwakken.

Allez, neemt nu Ursule en Octavie.
Wat hadden die nu eigenlijk misdaan?
De Hauptman van de Duitsers was gelegerd
in het kasteelke van mijnheer André.
Een steenworp afstand van de Van den Heuvels.
Die Hauptman kwam daar elke dag voorbij.
Wat doet een mens dan na verloop van tijd?
Ge knikt. En later zegt ge goeiendag. –
Zij kenden alletwee een mondje Duits,
dat ze geleerd hadden op school, in Waver. –
Dien Duits, dat was een schappelijke vent,
die zelf ook niet content was met de oorlog.
Hij deed zijn vaderlandse plicht, zei hij,
maar was gedegouteerd van al dat vechten.
Zijn vrouw was jong gestorven in het kraambed
en zijn familie was ver weg, in Duitsland.
De mens is eenzaam, zeker in den vreemde.
De zusters zijn, een keer of drie misschien,
bij hem gaan eten, soit. En hij bij hen.
En bon, akkoord, het is goed mogelijk
dat hij Ursule gekust heeft. Op haar wang.
Al is zelfs dat gerucht nog nooit bewezen.

Maar na een oorlog vraagt men geen bewijzen.
Het wordt van u gezegd, dat is genoeg.
De meute troepte samen op de markt
en trok moordlustig naar de Van den Heuvels.
Ze sleepten Octavie direct de straat op,
ze sneden haar het haar af met een mes
en schopten haar daarna opnieuw naar binnen.
Ursule, die komt er minder goed van af.
Ze staat al kaal, te beven lijk een riet,
als men haar ook nog uit begint te kleden.
Dus duikt ze naar het mes, om zich te doden.
Haar beul doorziet het, zij valt op zijn vuist.
Hij grijpt haar borst en wringt die lachend om.

Ze valt in zwijm en blijft aldus in leven.
Wat niet van iedereen gezegd kan worden.

Zelfs weken later was er niet veel nodig
om overnieuw de woede op te wekken.
Zo kwam een vreemde met een beestensmoel
bij de twee moffenhoeren op bezoek.
De meute wist ervan – vraagt mij niet hoe.
Nog voor hij aan kan bellen, staat men daar,
en men herkent hem niet, de doodgewaande,
de burgemeester, d'Hertenfeldt André.
Men ziet alleen een paar gespleten lippen,
een oog dat loddert en zich niet kan sluiten,
een muil van kaaksbeen en van caoutchouc,
met naden die zo rood zijn lijkt een slijmvlies.
Geeneen begrijpt de klanken die hij uitstoot,
maar ieder raadt wat zijn bedoeling is:
ze schelden hem voor rijke vreemde rat,
met ieverans een ziekte aan zijn smoel,
die die twee teven in zijn bed wil foefelen,
voor geld, omdat hij anders niets kan krijgen.
Mismaakte halvegare zot, hoe durft ge!
Gedrocht! Ge zijt zo rot lijkt kampernoelie!

De goesting hem te slaan is echter klein,
gezien de weerzin om hem aan te raken.
Men kwetst dan maar van ver, met deze woorden,
en gooit naar hem met stenen en met klotten.
En zo verschijnt André bij de gezusters,
in deze wolk van stof en schramolie.

ANDRE D'HERTENFELDT (Ursule? Ursule! Waar zijt ge toch, Ursule?)

URSULE (*draagt hoofddoek*) André? Mijnheer André? Zijt gij dat echt?

ANDRE D'HERTENFELDT (Ursule, mijn...)

URSULE Octavie, ge moet eens komen!

ANDRE D'HERTENFELDT (Niet doen. het is met u dat ik wil klappen.)

URSULE Rap, Octavie!

OCTAVIE (*hoofddoek*) Ursule, wat scheelt er nu?

URSULE Het is ... Het is mijnheer André, geloof ik.

OCTAVIE
gebeurd? Zijt gij dat echt? Hoe komt ge er nu toch voor, mijnheer André. Wat is er toch

ANDRE D'HERTENFELDT (Ursule, ik ben naar hier gekomen om aan u iets te vertellen en te vragen.)

URSULE Wat zegt hij, Octavie?

OCTAVIE Ik weet het niet, hij moet mij iets vertellen, geloof ik.

ANDRE D'HERTENFELDT (Nee, aan Ursule!)

OCTAVIE Wat scheelt er, mijnheer André? Zegt het mij. Rustig, op uw gemak.

ANDRE D'HERTENFELDT *(duwt haar opzij)* (Nee, aan Ursule!)

OCTAVIE Allez dan. Doet maar op ...

ANDRE D'HERTENFELDT (Ursule?..)

URSULE Ik dacht dat gij gestorven waart, André. het spijt mij.
(ontdoet zich van haar hoofddoek; ze is kaal) Het is niet wat ge denkt.
Het was iets heel onschuldigs. Maar de mensen hebben er iets anders van gemaakt,
ge weet toch hoe ze zijn.

ANDRE D'HERTENFELDT (Dat geeft niet, Ursule.)

URSULE Wat zegt hij, Octavie?

OCTAVIE Hij zegt dat het niet geeft.

ANDRE D'HERTENFELDT ('k Heb lang gewacht. Ik dacht: Het is voorbij.
Ze zal mij niet herkennen, ze zal gruwen.
Ik mag bij haar het beeld niet gaan verstoren
dat zij van mij heeft uit die vroeger jaren.
Maar elke dag verslond ik de gazetten.
Op zoek naar nieuws. Van deze streek. Mijn huis.
Hoe meer ik zocht, hoe minder ik kon vinden.
Ten langen leste zei ik bij mijzelf:
Ik ga maar juist eens kijken hoe het staat ...
Of mijn Ursule nog altijd denkt aan mij
zoveel lijkt ik nog altijd denk aan haar ...
Er is maar één ding dat ik u wil vragen.
Of dat ge mij wilt kussen. Slechts één keer.)

URSULE Wat zegt hij allemaal? Wat wil hij toch?

OCTAVIE *(stilte)* Hij vraagt of g'hem wilt kussen. Slechts één keer.

URSULE *(lange stilte)* Het zal niet gaan, André. Het spijt me, echt.

ANDRE D'HERTENFELDT *(stilte)* (Dat geeft niet. 't Was maar juist om het te vragen.)

OCTAVIE *(stilte)* Kom, we zullen een potje kaarten.
Ik zal wat koffie zetten en een pateeke laten halen. Pastoor Claerebout, speelt ge mee?
We mankeren nog een vierde man.

PASTOOR CLAEREBOU André. Ursule.

URSULE Pastoor Claerebout.

ANDRE D'HERTENFELDT (Pastoor.)

OCTAVIE Ik zal ik beginnen delen. Eén frank de juiste, en één frank de overslag.
Kleine miserie doet niet mee, dat is kinderspel.

PASTOOR CLAEREBOU En miserie gaat boven abondance. Pas troel.

URSULE Pas troel.

ANDRE D'HERTENFELDT (Pas troel.)

OCTAVIE Schuppen boer is troef. Heeft iedereen hem gezien? Dan steek ik hem weg.
Wat gaat ge doen, pastoor?

FOTOGRAAF *(zet een doos pateekes op tafel; zingt)*
Mie Katoen, komt morgennoen, we zullen een pintje drinken ...

PASTOOR CLAEREBOUW Ik ga mij riskeren. *(stilte)* Een klein vraagske.

OCTAVIE En gij, ursule?

URSULE *(stilte)* Ik pas.

OCTAVIE En gij, mijnheer André? Wat gaat ge doen?

PASTOOR CLAEREBOUW Wat gaat ge doen, André? Ik vraag. Ursule past.

OCTAVIE En ik zit op laatste hand.

PASTOOR CLAEREBOUW Wat gaat ge doen, André?

ANDRE D'HERTENFELDT *(neuriet mee met de fotograaf, slaat flauw de maat met zijn ene hand)*
(Mie Katoen, komt morgennoen...)

FOTOGRAAF Cheese! *(flits)*

Doek.

Variant op negende toneel

Oorlog

André / Ursule / pastoor Claerebout

ANDRE D'HERTENFELDT: *(ontneemt een verbouwereerde Claerebout zijn sigaar)*
't Was in die dagen dat het oorlog werd
en dat het Heerken plotseling verdween.
Hij had nog nooit zo veel en snel gehandeld.
Ik ben vertrokken, schreef hij op een briefke,
en volgt mij niet, want ik ben naar het front.
Alleen Ursule kreeg nog een extra woordje.
André schreef haar uit Namen deze brief. *(geeft de brief)*

URSULE
Liefste vriendin, André is nu in dienst
van 't land gegaan, hij vraagt u om vergeving.
Het spijt hem van zijn overhaast vertrek.
Hij zal hier straks de vijand fel bevechten
maar maakt zich geen illusies over d'uitkomst.
Dit schrijven is dan ook een afscheidsbrief.
De tijd die hij naast u heeft mogen slijten
zal niet alleen een steun zijn in de strijd,
maar ook een troost die hij zal koesteren
tot in het laatste zijner ogenblikken.
Vaarwel dus, mijn vriendin, ma chère Ursule.
U innig liefhebbend, adieu. André.

(gejank van honden zoals bij tweede toneel)

ANDRE D'HERTENFELDT
Zijn eerste wapenfeit valt niet in Namen
maar – na de vlucht van 't leger – aan den Ijzer.
Hij schiet de twintig kogels die hij heeft
en wordt dan zelf geschoten. In het been.
(maakt das los, trekt overhemd uit)
Dit is de op z'n kop gezette wereld,
gelijk hij zich die altijd al gedroomd had:
vol mensen die elkander pijnigen,
vol jongelingen in de fleur des levens
die worden afschoten lijk konijnen
en die verminkt en kreunend om hun lief
aan 't bloeden zijn uit slechtverbonden wonden.
De stervers die des nachts de rust verstoren
met hun krakeel, die worden weggehaald
om in het open veld te gaan kreveren. *(gejank)*
Hewel, mijn kameraad, wat scheelt eraan?
Ze hebben u goed liggen, zo te zien?
Vertelt het eens, een kogel in uw nek?
Verschroeiide longen, gaten in uw darmen?
Of zijn uw benen af, of pist ge bloed?
Wel beste wensen, maat, ga schoon kreperen.
En niet vergeten roepen op uw moeder!
En en passant wat vloeken en wat bidden!
Wat moet uw wijf op dit moment niet denken,
zo heel alleen in heure beddebak? *(gejank)*
Toe jankt maar, gasten, nog! Het is muziek!
Al meer dan twintig eeuwen wordt gepreekt

dat alle mensen broeders zijn in Christus,
dat g'uwe vijand zeker niet moogt haten,
maar hem integendeel de kans moet geven
van u te slaan op alle twee uw kaken.
Maar op het teken van het eerste schot
beginnen al die broederkens van liefde
mekaar lijk rupsennesten uit te roeien.
(*euforisch*) Nog, nog! Dit is de wereld die hij kent,
waar alles leugen is, vulgair, onkuis –
geen eer, geen spijt, geen recht op goedertieren.
Er is in deze wereld niets dat telt,
alleen een idiote moorderij,
een feest van doden en gedood te worden,
een bal masqué van eeuwige vernieling.

(*krijgt een brief*)

Een boereknecht, die woonde naast Ursule,
en nu hier in de loopgraaf naast André ligt,
zit braaf een brief te lezen van zijn lief
en krijgt ook nog een kogel door zijn kop.
Dat geeft André de kans om eens te zien
hoe het gindsachter, met het thuisfront, staat.
(*leest*) Geliefde zoon, Jehan, is alles goed? (*lacht*)
Met ons zou het veel slechter kunnen gaan.
In heel het land heerst honger, moord en brand,
maar hier heeft er geen huis een pan verloren.
Wij zijn maar wreed verschoten van één ding:
van wijlen Van den Heuvel zijn twee dochters.

(*gejank stopt*)

Ge moet eens raden wie er bij hen wonen.
De officieren van het Duitse leger,
voor wie de zusters alle dagen koken
en ook de rest natuurlijk, wel verstaan.
Het is daar alle nachten een geslemp,
men kan hen horen zingen tot op straat.
Dat zijn nu die twee keuzels van weleer.

(*stopt met lezen*)

Het Heerken zwijgt. (*zwijgt*) Het Heerken zwijgt nog meer. (*zwijgt nog meer*)
Hij zwijgt zelfs bij een hels bombardement. (*stilte*)
Toen stond hij op. (*staat op*) Hij was niet meer verlegen.
Hij stapte voor zich uit, een zuil, zo recht.
Toen kreeg hij ijzer vol in het gelaat.
Hij viel. En lag daar nog de dag daarna.
De brancardiers vergaten hem bijna.
De moeite van het oplappen niet waard.
(*brengt gezichtsverminking aan*)
Hier ben ik, neemt mij, breekt bij, slaat mij dood.
Hier ben ik. D'Hertenfeldt André. Ik. Ik.

(*pendule stopt*)

(*na deze variant kan de monoloog van pastoor Claerebout bij het begin van het elfde toneel wegvallen*)

Colofon

Celibaat is een toneelstuk dat Tom Lanoye schreef naar de gelijknamige roman van Gerard Walschap, met toestemming van diens erven. Het werd in 1993 door uitgeverij Bert Bakker (Amsterdam) gepubliceerd als onderdeel van *De schoonheid van een total loss*, waarin ook twee andere stukken van Lanoye werden opgenomen; *Blankenberge* en *Bij Jules en Alice*. *Celibaat* werd geschreven in opdracht van Theater Teater en in 1993 voor het eerst opgevoerd in Mechelen, in een regie van Jappe Claes. De cast bestond uit Herman Gilis (André D'Hertenfeldt), Peter Bulckaen (Notaris D'Hertenfeldt / Majoor D'Hertenfeldt / boer Van Den Heuvel), Guy Segers (Pastoor Claerebout / Lucienke / kozijn Willy), Carina van der Sande (Madame D'Hertenfeldt / tante Mouche / Octavie / Lucy) en Elke Dom (Ursule). De dramaturg was Pol Dehert.

De tekst van *Celibaat* mag vrij worden gedownload en verspreid. Opvoeringen, geheel of gedeeltelijk, mogen pas plaatsvinden na een voorafgaande schriftelijke afspraak met SABAM

Aarlenstraat 75-77 1040 Brussel
+/32/2/286 82 11 contact@sabam.be www.sabam.be

© - Tom Lanoye, Antwerpen, 1993/2012

vorm: Jeroen Los 2012